

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти**

**Організація ігрової діяльності молодших
школярів на уроках образотворчого
мистецтва у процесі вивчення
кольорознавства**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 613 групи
Івоняк Людмила Ярославівна

Керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент **Шестобуз О.С.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри*

протокол № 4 від 12 листопада 2024 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Івоняк Л.Я. Організація ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «магістр» зі спеціальності 013 Початкова освіта. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. 90 с.

Кваліфікаційна робота розкриває особливості організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства. Здійснено аналіз актуальності проблеми організації ігрової діяльності учнів в сучасних умовах освітнього процесу, розкрито вікові особливості організації ігрової діяльності молодших школярів та особливості вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах. Здійснено констатувальне дослідження стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Обґрунтовано педагогічні умови та визначено методичний інструментарій організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Ключові слова: ігрова діяльність, ігри, дидактичні ігри, колір, кольорознавство, урок образотворчого мистецтва.

ABSTRACT

Ivonyak L.Ya. Organization of play activities of junior high school students in fine arts lessons in the process of studying color science. Manuscript. Qualification work for obtaining the Master's degree in specialty of 013 Primary Education. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2024. 90 p.

The qualification work reveals the peculiarities of the organization of play activities of younger schoolchildren in the lessons of fine arts in the process of studying color science. An analysis of the relevance of the problem of organizing the play activities of students in the modern conditions of the educational process was carried out, the age-specific features of the organization of the play activities of younger schoolchildren and the peculiarities of the study of color in the lessons of fine arts in elementary grades were revealed. A confirmatory study of the state of the organization of play activities of younger schoolchildren in fine arts lessons in the process of studying color science was carried out.

Pedagogical conditions are substantiated and the methodical toolkit for the organization of play activities of younger schoolchildren in fine art lessons in the process of learning color science is determined

Key words: game activity, games, didactic games, color, color science, fine art lesson.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Л.Я. Івоняк

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КОЛЬОРОЗНАВСТВА	8
1.1. Актуальність проблеми організації ігрової діяльності учнів в сучасних умовах освітнього процесу	8
1.2. Вікові особливості організації ігрової діяльності молодших школярів...	16
1.3. Особливості вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах	22
Висновки до першого розділу	31
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КОЛЬОРОЗНАВСТВА	33
2.1. Дослідження стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства	33
2.2. Обґрунтування педагогічних умов організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.....	43
2.3. Методичний інструментарій організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.....	52
Висновки до другого розділу	64
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах постають важливі завдання гуманізації освіти та виховання підростаючого покоління, які вимагають здійснення наукових досліджень та пошуку нових фундаментальних підходів до розробки проблеми формування естетичної культури дітей. Постає нагальна необхідність чітко визначити роль і місце образотворчого мистецтва та мистецької підготовки в освітній системі.

В естетичному розвитку провідну роль відіграє образотворче мистецтво завдяки унікальній здатності комплексно впливати на духовний світ дитини. Образотворче мистецтво розглядають як цілісний феномен художньо-творчої діяльності обдарованої особистості. З іншого боку, художньо-творча діяльність є одним із проявів мистецьких прагнень особистості.

На сучасному етапі здійснюється впровадження в практику Нової української школи широкого кола різноманітних програм, підручників, посібників, в яких організація ігрової діяльності учнів висвітлюється досить продуктивно. Провідною навчальною проблемою при вивченні образотворчого мистецтва є колір і робота з фарбами.

Молодші школярі, як правило, емоційно чутливі на колір і за умови цілеспрямованого керівництва легко використовують барви як засіб виразності у своїх роботах.

Колір – один з провідних засобів естетичного виховання та художньо-творчого розвитку учнів. Відчуття його – це саме та якість, яка необхідна людині і в різного виду виробничій діяльності, і в побуті. Тому, виховання у дітей культури кольору, неодмінної складової художнього смаку – важливе завдання уроків образотворчого мистецтва, що передбачає:

- розвиток кольорової чутливості зору, здатності помічати багатство відтінків навколишнього середовища, гармонію барв, виховання потреби милуватися природою;

– опанування виражальних можливостей кольору та формування вміння їх застосовувати у творчій роботі для виявлення почуттів, свого ставлення до зображуваного.

Сьогодні знання основних законів колористики та кольорознавства, уміння застосовувати їх на практиці необхідні фахівцям майже всіх професій. Адже відомо, нерозривність колірного зору, відсутність навичок відчуття різних кольорів за тональністю, насиченістю, гармонійністю колірних сполучень помітно збіднює духовне життя людини.

Стан дослідження проблеми. Чимало оригінальних підходів до вивчення проблеми творчої діяльності на уроках образотворчого мистецтва відзначається у працях дослідників В.Котляр, С.Коновець, Л.Любарської, Л.Масол, М.Резніченка, В.Томашевського та ін.

Особливості організації ігрової діяльності молодших школярів в освітньому процесі висвітлювали І.Вишковський, О.Клименко, В.Котирло, Н.Кудикіна, О.Міщенко, О.Савченко, В.Сухомлинський, К.Ушинський, П.Щербань та ін.

Можливості особливого впливу кольору на особистість привертали увагу дослідників Є.Антонович, О.Калініченко, С.Коновець, Л.Любарської, Л.Масол та ін., які відзначають, що колір має величезну силу емоційної дії, надає енергійності, спроможність впливати на інтелектуальний та почуттєвий розвиток особистості, тобто колір може успішно виконувати навчально-виховні завдання.

Тому, актуальність теми дослідження та недостатня її розробка сприяли вибору теми магістерської роботи ***«Організація ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зміст дослідження відповідає науковому напрямку кафедри педагогіки та методики початкової освіти.

Мета дослідження – обґрунтувати педагогічні умови організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Завдання дослідження:

1. Розкрити актуальність проблеми організації ігрової діяльності учнів в сучасних умовах освітнього процесу.
2. Визначити особливості вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах.
3. Здійснити дослідження стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.
4. Обґрунтувати педагогічні умови організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Об'єкт дослідження – організація ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Предмет дослідження – педагогічні умови організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Методи дослідження, які використовувалися для досягнення мети:

теоретичні: вивчення та аналіз наукових джерел, педагогічного досвіду вчителів, узагальнення, систематизація інформації з проблеми дослідження;
емпіричні: анкетування, опитування, бесіда, педагогічне спостереження, констатувальний експеримент і математичні: обробка числових відомостей з графічним унаочненням результатів дослідження.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у розкритті актуальності проблеми організації ігрової діяльності учнів в сучасних умовах освітнього процесу, визначенні особливостей вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах, здійсненні

дослідження стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства, в обґрунтуванні педагогічних умов організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що матеріали наукового дослідження можуть бути використані вчителями-практиками під час організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлялися на засіданні методичного об'єднання вчителів початкових класів Бережонської гімназії імені Василя Лелека Банилівської сільської ради Вижицького району Чернівецької області.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Магістерська робота містить вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КОЛЬОРОЗНАВСТВА

1.1. Актуальність проблеми організації ігрової діяльності учнів в сучасних умовах освітнього процесу

Проблема організації ігрової діяльності учнів цікавить багатьох дослідників. Сьогодні є дослідження в педагогіці, що засвідчує висвітлення процесу проведення ігор на можливостях їх застосування саме у навчально-виховному процесі з учнями початкових класів. Виникнення ігор для учнів є наслідуванням та повторенням певних дій дорослих. В іграх школярі усвідомлюють та виконують правила поведінки, елементи змагань, відзначаються важливими соціальними функціями.

Розвиток ігрової діяльності удосконалюється в навчанні. Навчально-виховний процес має певну структуру, а в період навчання учні проявляють власну активність під час діяльності. У розмежуванні видів діяльності є односторонність у сприйманні вимог у процесі пізнавальної діяльності та поведінці молодших школярів.

Наукові дослідження Н.Кудикіної в організації ігрової діяльності особистості є вагомими теоретичними положеннями. Важливо, що у грі дітьми відбувається відображення дорослого життя, до якого прагнуть діти, відбувається можливість у вивченні світу дорослих і дорослим вивчити життєдіяльність дітей. У грі внутрішні процеси можуть мати зовнішні ознаки.

Н.Кудикіна відзначає: «гра є особливою формою функціонування відносно автономного від дорослих дитячого суспільства і стає поштовхом для дослідження виховного значення дитячого міжособистісного спілкування й

педагогічних умов формування позитивних стосунків між дітьми у грі» (Н.Кудикіна, 2009).

Значущими в цьому аспекті є висловлювання К.Ушинського: «дитина у грі відкрито показує нам своє душевне життя, на відміну від душі дорослого, коли ми добре познайомились із душею дорослого, могли заглянути у неї вільно, але в діяльності і словах дорослого нам доводиться тільки вгадувати його думку, і при цьому ми часто помиляємось» (К.Ушинський, 1995).

Важливим елементом у грі є уявна ситуація, яка є прийняттям дитиною ролі дорослого на себе, специфікою цього процесу є перенесення під час гри значення одного предмета або об'єкта на інший та ігрові дії, які мають відтворюватися, властивою їм узагальненістю.

Гра є уявною ситуацією, створеною дітьми або дорослими, в ній можуть реалізуватися бажання, інтереси, внутрішні потреби учнів прояву в зовнішніх ознаках, яка є джерелом особистісного розвитку.

Грунтовними є дослідження В.Котирло, в яких відзначається: «важливим є визначення мотиву гри, гра виникає тоді, коли з'являється тенденція до негайної реалізації своїх бажань. Гра є виконанням цих бажань, що часто не усвідомлюються самою дитиною. Основним мотивом гри у молодшому шкільному віці є бажання знати як дорослий, на відміну від гри дитини у дошкільному віці, де мотивом є бажання робити як дорослий» (В.Котирло, 2008).

В ігрових ситуаціях учнями відтворюється світ дорослих, який має важливість для них та в який діти прагнуть потрапити. У процесі ігрової діяльності в учнів виявляються прагнення, почуття та переживання. Відповідно, мотивами у грі є необхідні ігрові дії, за допомогою яких проявлятися важливі переживання.

У своїх працях О.Скрипченко наголошує: «гра – це осмислена діяльність, сукупність дій, об'єднаних єдиним мотивом, під час яких виявляється певне ставлення особистості до оточуючого світу. При цьому мотив проявляється у таких процесах: вираження різноманітних переживань,

які є важливими для дитини; здійснення дій, цілей, які важливі для індивіда за їх власним внутрішнім змістом» (О.Скрипченко, 2001).

З поглядів О.Скрипченка: «у грі присутній відхід від дійсності, але є і проникнення в неї. Тому в ній немає втечі від реального світу у вигаданий. Все, чим гра живе, і що вона містить у собі, все це береться з дійсності. Гра виходить за межі певної ситуації, відволікається від одного боку дійсності для того, щоб ще глибше виявити інше. Можливо, у цьому випадку гра і справді є дзеркалом, відображення якого допомагає дитині дослідити довкілля» (О.Скрипченко, 2001).

Здійснюючи аналіз суті та структури ігрової діяльності, доцільно виокремити характерні властивості:

- гра є формою активного відтворення учнями оточуючої дійсності, а ознаки ігор відтворюються в способах дій, які використовуються учнями в змісті ігор. Значні можливості учнів діяти активно у грі виявляються у змісті гри, що зацікавлює, а сама гра містить комплексні дії;

- гра є діяльністю, що має суспільний характер, може змінюватися згідно умов життєдіяльності. Ігри в діяльності учнів змінюються, бо відображають зміст життєдіяльності, яка змінюється.

У своїх дослідженнях О.Міщенко зауважує: «гра є формою творчого відображення дитиною дійсності – граючись, діти не прагнуть до точного і бездумного копіювання дійсності, а вносять у свої ігри багато власних вигадок, фантазії. У творчій грі дітей у найрізноманітніших поєднаннях переплітаються реальність і вигадка, прагнення до точного відтворення дійсності з найнесподіванішими порушеннями цієї реальності. Гра – це оперування знаннями; засіб їх уточнення і збагачення, шлях виправлення, а отже, й розвитку пізнавальних, моральних і образотворчих здібностей і сил дитини» (О.Міщенко, 1997).

Дослідник В.Котирло зазначає: «саме рольова гра є соціальною за своїм походженням і за своїм змістом. Сформованими є необхідні умови виникнення рольової гри, яка з'являється не спонтанно, а формується під впливом

виховання – гра в молодшому шкільному віці є особливо чутливою до сфери людської діяльності та міжособистісних взаємин» (В.Котирло, 2008).

Основними мотивами в іграх та ігрових ситуаціях є особистість учнів, особливості діяльності та відносини з оточенням, бо гра є формою прагнень і мотивів життєдіяльності. Вагомими у грі є умови, завдяки яким діти проникають у соціальні взаємини з іншими, специфіка їхнього моделювання в навчанні та під час взаємодії.

П.Щербань відзначає: «значення гри не обмежується тим, що у дитини виникають нові по-своєму змісту мотиви діяльності і пов'язані з ними завдання. У грі виникає нова психологічна форма мотивів. Саме в грі відбувається перехід від мотивів, які мають форму афективно забарвлених безпосередніх бажань, до мотивів, які мають форму узагальнених намірів, що стоять на межі свідомого» (П.Щербань, 1997).

П.Щербань наголошує: «у грі відбувається суттєва перебудова поведінки дитини: вона стає довільною, тобто здійснюється відповідно до прикладу, взірця і контролюється шляхом співставлення з ним як еталоном» (П.Щербань, 1997).

У сучасних дослідженнях ігрової діяльності розкривається суть і зміст ігор в цьому аспекті, що є одним із завдань з баченням гри як виду діяльності, зумовленою природними чинниками та соціальним характером у створенні ігор.

Ігри відзначаються суттєвими відмінностями за змістом, що залежить від періоду, певних культурних і соціальних умов життєдіяльності учнів початкових класів.

У дослідженнях розкриваються головні ознаки та характерні риси ігрової діяльності, властивості ігор як явищ з поглядів учнів у віддзеркаленні життєдіяльності дорослих та навколишньої дійсності, з поглядів дорослих ігри є одним зі способів вивчення внутрішнього емоційного стану школярів у відповідний віковий етап.

Організація ігрової діяльності є вагомим для учнів, ігри є важливими під час різних періодів життя. Тому, дослідження специфіки застосування дидактичних ігор привертає увагу вчених. У дослідженнях науковців визначається соціальна основа ігрової діяльності, оскільки ігри дітей є взаємопов'язаними зі світом дорослих.

Серед мотивів ігрової діяльності є бажання та прагнення дітей реалізувати нові задуми, ідеї, які спрямовані на виконання діяльності завдяки прикладу дорослих. Виникають ігри під впливом оточення без мимовільного створення, а результатом ігор можуть бути суспільні ознаки навколишньої дійсності, навчання, життєдіяльності, спілкування та взаємодії.

К.Ушинський досліджував особливості ігрової діяльності учнів. На його переконання: «гра як посильний для дитини спосіб увійти у всю складність світу дорослих. Дитячі ігри відбивають навколишнє соціальне середовище, що дає матеріал, набагато різноманітніший і більш дієвий від того, котрий пропонується іграшковою крамницею» (К.Ушинський, 1995).

Під час ігор відбувається відображення учнями художніх образів навколишнього середовища, що залежить від їхнього відношення та враження, що можуть утворюватися сукупністю цінностей. Навколишній світ для учнів є надзвичайно різноманітним, тому у змісті іграх відображаються окремі частини діяльності, взаємин з оточуючими, корисної праці.

Дослідник В.Котирло вказує: «розвиток гри у дитячому віці відбувається в напрямку від гри предметної, що відтворює дії дорослих, до гри рольової, що відтворює відносини між людьми, і далі до гри дидактичної, спрямованої на конкретний навчальний результат» (В.Котирло, 2008).

У сучасних наукових джерелах суть ігор висвітлюється як провідний вид діяльності молодших школярів. Відповідно, важливість ігор виявляється не часом в ігровій діяльності, а можливостями змісту ігор в задоволенні основних потреб та прагнень учнів.

Ученим О.Скрипченком відзначається: «гра є соціальною за способами здійснення, ігрова діяльність не винаходиться дитиною, а задається їй

дорослим, який навчає її гратися, знайомить із суспільно сформованими способами ігрових дій: як використовувати іграшку, предмети, інші засоби втілення образу, виконувати умовні дії, будувати сюжет, підкорятися правилам» (О.Скрипченко, 2001).

За О.Скрипченко: «засвоюючи в спілкуванні з дорослими техніку різних ігор, дитина узагальнює ігрові способи і переносить їх на інші ситуації. Так гра стає формою власної творчості дитини, а це обумовлює її розвиваючий ефект» (О.Скрипченко, 2001).

У суті ігор можуть виникати та розвиватися різні види діяльності учнів, а ігри є сприятливою сферою, в якій розвиваються психічні процеси. У змісті ігрової діяльності можуть узагальнюватися інші види діяльності. У поступовому становленні ігор учнями мають опановуватися складові навчальної діяльності, визначатися мета, плануватися ігрові дії з отриманням результатів, що в подальшому може перенестися молодшими школярами у власну трудову діяльність.

Зміст рольових ігор для дітей є вагомими для особистісного розвитку у порівнянні зі значенням для дорослих їхньої професійної діяльності. Ігри є педагогічно цінними під час активної участі учнів початкових класів у процесах виконання дій, міркування, створення, комбінування, моделювання взаємин з оточенням.

Створення таких умов сприяє виконанню у процесі гри різноманітних ролей, знаходження способів демонстрації у процесі діяльності творчих здібностей та активності.

У педагогічній науці звертається особлива увага на суть дидактичних ігор як засобів навчання. В основі досліджень відзначаються положення процесу гри як середовища гармонійного розвитку молодших школярів, збагачення їхнього внутрішнього світогляду.

На думку С.Галкіна: «основне значення гри, пов'язаної з діяльністю уяви, полягає в тому, що в дитини розвиваються потреби в перетворенні навколишньої дійсності, здатність до творення нового. Вона поєднує в сюжеті

гри реальні і вигадані явища, наділяє новими властивостями і функціями знайомі предмети» (С.Галкін, 2005, с.17).

Також, С.Галкін наголошує: «обравши певну роль, дитина не просто приміряє до себе професію й особливості іншої особистості: вона входить у неї, уживається, проникає в її почуття і настрої, збагачуючи і поглиблюючи тим самим власну особистість» (С.Галкін, 2005, с.18).

В ігровій діяльності відбувається гармонійний розвиток учнів початкових класів. Гра є самостійним видом діяльності та важливим впливом учителя, першочерговою в навчанні молодших школярів. Використання ігор як виховного засобу розвитку учнів базується на здійсненні впливу на зміст гри, навчанні різних способів міжособистісної взаємодії.

В.Котляр наголошує: «вихователь повинен знаходитися в центрі дитячого життя, розуміти, що відбувається, вникати в інтереси дітей, які граються, уміло їх спрямовувати. Для того, щоб гра виконувала у педагогічному процесі організуючу функцію, вихователю потрібно добре уявляти собі, які завдання виховання і навчання можна з найбільшим ефектом у ній вирішувати. Доцільно ставити цілі, що відносяться до всієї групи (учити дітей об'єднуватися в знайомій їм рухливій грі), і цілі, що стосуються окремих дітей» (В.Котляр, 2006).

У дослідженнях відзначається важливість допомоги дорослих у процесі розвитку суспільних відносин, специфіки міжособистісного спілкування та взаємодії. Дидактичні можливості гри зростають, якщо їх цілісно поєднати з іншими практичними видами діяльності.

В аспекті розкриття проблеми важливими є погляди вченої О.Савченко, яка наголошує: «спрямовуючи гру у русло вирішення навчально-виховних завдань, завжди варто пам'ятати, що вона є своєрідною самостійною діяльністю дитини. У грі дитина має можливість виявляти самостійність у більшій мірі, чим у будь-якій іншій діяльності, вона сама вибирає сюжети гри, іграшки і предмети, партнерів. Саме в грі найбільш повно активізується громадське життя дітей» (О.Савченко, 1997).

За О.Савченко: «впливаючи на поведінку дітей, їх взаємини один з одним, педагог повинен враховувати їх індивідуальні особливості, тенденції розвитку. Але у всіх дітей без винятку необхідно заохочувати бажання бути самостійними, формувати уміння, що реально забезпечать самостійність. Гра дозволяє дітям уже в перші роки життя самостійно використовувати ті чи інші форми спілкування» (О.Савченко, 1997).

Дослідниками у працях з різних наукових галузей висвітлюються окремі аспекти застосування ігор, і головним є положення про ігрову діяльність як невід'ємну частину загальної культури учнів.

У працях С.Коновець вказується: «доцільно найбільше поєднувати ігри з навчальною практичною діяльністю, зокрема з образотворчою діяльністю. Завдання вчителя при організації навчання і дозвілля школярів у формі ігор чітко та послідовно розвивати їхню активність, формувати вміння та навички самостійної організації під час гри» (С.Коновець, 2000).

В навчально-виховному процесі відзначається вагома роль колективних ігор під час практичної діяльності учнів, можливості використання ігор у вихованні молодших школярів. І.Вишковський наголошує: «гра – один із засобів всебічного виховання дітей, є підготовкою до життя, перехідним ступенем до трудової діяльності, гра обов'язково повинна мати місце в дитячому колективі, дитячий колектив без гри не буде повноцінним» (І.Вишковський, 2004, с.109).

Суть ігрової техніки у перенесенні значення від предмета до предмета, можливість скорочувати та узагальнювати ігрові дії, що є важливою умовою залучення молодших школярів до соціальних взаємин, оскільки реальні відносини учнів в ігровій діяльності є практичною діяльністю виконання ігрових дій у колективі однолітків. Вагомими є функції ігрової діяльності під час розвитку психічних процесів учнів.

К.Ушинський вказує на: «необхідність пронизати все життя дитини грою» (К.Ушинський, 1995).

Таким чином, ігрова діяльність має системний характер, з елементами діяльності. Аналіз структури ігрової діяльності надає можливість до узагальнення, а серед форм в навчальній та ігровій діяльності учнів відзначаються дидактичні ігри.

1.2. Вікові особливості організації ігрової діяльності молодших школярів

Вагомим у розвитку дітей періодом є саме молодший шкільний вік, який характеризується рисами школярів у прагненнях до впровадження ігор та ігрових ситуацій. Організація ігрової діяльності образотворчого змісту для молодших школярів здійснюється за власними бажаннями дітей, сприяє реалізації пізнавальних інтересів, задумів, потреб, розвитку уяви, фантазії, прояву творчості, вольових зусиль, координації, швидкості та точності рухів у грі тощо.

Ігрова діяльність, до якої на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах залучаються учні виконує різні функції:

- закріплює знання з образотворчого мистецтва, практичні вміння та навички;
- активізує у процесі сприймання пізнавальний інтерес, увагу та спостережливість молодших школярів;
- розвиває творчі здібності, уяву, кмітливість тощо.

Правильна та логічна структура та проведення дидактичної образотворчої ігрової діяльності сприяє активізації наочно-образного мислення, розвиває цікавість, формує відповідні емоції та почуття, тренує вольові зусилля учнів.

Вагома роль на уроках образотворчого мистецтва ігрової діяльності полягає у виокремленні складових в:

– іграх, які значно підвищують працездатність школярів, бо у процесі ігор є можливим виконувати більшу кількість навчальних завдань і вправ без перевтоми;

– іграх виявляються та вдосконалюються спостережливість, бо кожна дидактична гра у своєму змісті відтворює життєдіяльність з інтересами, характерними діями, мовленням, а наслідування цих особливостей прослідковується у спостереженнях з оточуючими.

Підкреслюється в теорії та практиці навчально-виховного процесу вагома роль дидактичних ігор та необхідність в організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва, що базується на гуманістичних принципах. Відзначається виховна доцільність дидактичних ігор в позакласній ігровій діяльності з учнями.

Поняття ігрової діяльності як педагогічну проблему відзначає у своїх наукових дослідженнях Н.Кудикіна. Учена відзначає: «в процесі ігрової діяльності створюються особливо сприятливі умови для засвоєння дітьми нових знань і вмінь, для формування в них таких важливих якостей людського розуму, як здатність виконувати дії в розумовому плані, символічно замінювати реальні об'єкти й оперувати подібною заміною з пізнавальною метою. Гра сприяє розвитку здібностей, що давали б дитині можливість надалі самостійно здобувати різноманітні знання і їх використовувати відповідно до вимог життя» (Н.Кудикіна, 2011).

Зміст дидактичних ігор на уроках образотворчого мистецтва відображається в обізнаності учнів, цінність гри у емоційному розвантаженні, запобіганні перевтоми школярів, зниженні прояву підвищеної активності.

Систематичне використання дидактичних цікавих ігор та ігрових ситуацій учителем є доцільним, коли учні залучаються обмірковувати та усвідомлювати ігрові завдання, які викликають інтерес, відбувається захоплення навчальними завданнями для обмірковування змісту, виникає пізнавальний інтерес до навчання.

Проведення дидактичних ігор на уроках образотворчого мистецтва є вагомим засобом навчання учнів опануванні та пізнанні ними навколишнього середовища, особистих взаємин з оточуючими. Завданням учасників у грі є навчання діяти, міркувати, творити, захоплюватися успішною діяльністю, отримувати практичний досвід в ігрових вправах.

Ігрова діяльність охоплює образне мислення учнів, цікаву пізнавальну інформацію, художньо-естетичний досвід, прояв комунікативних умінь і навичок, практичну діяльність, а ігри є засобом психічного, фізичного, розумового та суспільного особистісного становлення дітей молодшого шкільного віку.

Ігрова діяльність має вагоме значення для кожного учня окремо та для усіх учасників гри. Важливою є думка В.Сухомлинського: «дитина має дійсно емоційне та пізнавальне життя тільки тоді, коли вона перебуває в світі ігор, музики, фантазії, творчості. Без цього вона не краще за зів'ялу квітку» (В.Сухомлинський, 1987).

На уроках спостереження за школярами відзначають виникнення окремих труднощів в опануванні елементів зображення в практичній діяльності, наявність не розуміння вимог.

Дослідник С.Коновець наголошує: «потрібно пропонувати учням початкових класів цікаву для них тему чи захоплююче навчальне завдання, тоді починається емоційно реагування дітей на процес образотворчої діяльності різними техніками та матеріалами, ніби вони є безпосередніми учасниками в подіях, які зображуються, а герої стають живими під практичними рухами школярів. Зазначене може допомогти вчителю в цілеспрямованому впливі на емоції та відчуття учнів, сформувати їхню фантазію, творчу уяву» (С.Коновець, 2000).

Творча активність молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва не є несподіваною, вона потребує стимулювання, створення сприятливої емоційної атмосфери. Ефективним прийомом у вказаному аспекті

є використання дидактичних ігор, ігрових ситуацій зі значним зростанням пізнавального інтересу учнів до змісту образотворчого мистецтва.

Організація ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва має навчальну мету та завдяки цій меті виховує. Начально-виховна мета визначає дидактичні завдання в образотворчих іграх, їхні дидактичні характеристики та властивості.

У дидактичних іграх має використовуватися образотворче ігрове обладнання, що може створюватися під керівництвом учителя або принести готове приладдя. Створити ігрове обладнання доцільно з паперу або картону з різними художніми живописними, графічними та пластичними матеріалами, для шаблонів береться цупкий папір. Школярами отримується задоволення від самотійного створення костюмів для персонажів з інсценування та сюжетно-рольових ігор.

Основне завдання дидактичних ігор на уроках образотворчого мистецтва відзначається в естетичному вихованні учнів, що досягається формуванням у процесі сприймання дійсності спостережливості, уваги, художнього відтворення гармонійності в красі кольорів і форми художніх образів.

Тривалість дидактичних ігор і вправ може бути кілька хвилин, а пояснення змісту виконання ігрових дій відзначається лаконічністю, чіткістю, емоційністю та зрозумілістю. Зміст ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва з учнями має бути узгоджений з їхньою практичною діяльністю.

Використання художніх матеріалів і технік під час образотворчої діяльності відбувається під час ознайомлення зі способами створення композиції завдяки грі «Фотографування». Під час проведення екскурсій і прогулянок школярам пропонується запам'ятати або «сфотографувати» найбільш вражаючий об'єкт природи для подальшого створення зображення у практичній роботі на уроках. На наступній екскурсії або прогулянці школярам

потрібно вгадати колективно, що зображувалося на малюнках, конкретно об'єкт або предмет зі здійсненням ґрунтовного аналізу практичної роботи.

Захоплення в молодших школярів викликають на уроках образотворчого мистецтва виконання ролей казкових героїв. Використання цього ігрового прийому робить урок оригінальним і цікавим, а для учнів простіше усвідомлюються та засвоюються основні поняття з образотворчого мистецтва.

Важливими є ігри на уроках образотворчого мистецтва, які мають спроможність в застосуванні відеоматеріалів з опитуванням, коментуванням змісту, цікавими розповідями.

У практичній образотворчій діяльності учнів є важливим налаштованість і настрій у виконанні роботи, отримання задоволення від виконання навчального завдання. Тому, прослідковується захоплення від створення зображення, а діяльність є емоційною для школярів, чим визначається успіх і вчителя.

На думку С.Коновець: «однією з форм актуалізації та закріплення знань з образотворчого мистецтва можуть бути дидактичні ігри та вправи. Під час гри молодші школярі здатні навчитися усвідомлювати чіткість сприймання предметів, їх форм, кольорів, розмірів, пропорцій, розташування в просторі щодо навколишніх предметів і об'єктів» (С.Коновець, 2000).

Ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва надає можливість опанувати новий навчальний матеріал, сприяти учням початкових класів у його осмисленні, закріпленні та повторенні вивченого матеріалу з певної теми. У кожній грі навчальне завдання та вправа відзначаються конкретним змістом навчального матеріалу та поставленою виховною метою.

Учителем попередньо окреслюється роль ігрової діяльності в навчально-виховному процесі, прослідковується зв'язок з методами та прийомами навчання, визначення можливих способів навчальної діяльності та поєднання у грі елементів уроку.

Доцільним є виокремлення образотворчих знань, практичних умінь і вчинків, необхідними для особистісного розвитку учнів початкових класів.

Пояснити зміст дидактичної гри потрібно зрозуміло, емоційно, стисло і логічно. Може бути запропоновано здійснити пробний хід з ознайомлення з правилами у грі.

Для усвідомлення учнями у грі навчальних завдань та ігрових дій учителю потрібно свідомо зробити помилку та активізувати, посилити мислення молодших школярів. Потребує чіткого дотримування тривалість проведення образотворчої гри та ігрових дій.

Учитель пропонує для молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва дидактичні ігри саме образотворчого змісту, при цьому зважає на основні види практичної діяльності, серед яких тематичне та декоративне малювання, бесіди про образотворче мистецтво, малювання з натури тощо.

Дидактичні ігри художнього змісту мають види: ігри-екскурсії, ігри-змагання, ігри-естафети, ігри-загадки, ігри-вікторини, композиційні ігри. Проведення ігор у формі змагань або естафети є фізичними паузами, оздоровчими хвилинками, коли молодші школярі виконують ігрові дії в активному русі, а у грі переважають змагання.

На думку Є.Антоновича: «образотворча діяльність учнів займає одне з важливих місць в освітньому процесі та спрямовується на особистість дітей, їхні потреби та інтереси, а художні живописні, графічні, пластичні матеріали органічно поєднуються при вивченні різних навчальних предметів» (Є.Антонович, 1996).

Уроки образотворчого мистецтва, у змісті яких є дидактичні ігри, можуть мати відбір навчальних ігор, які активізують різні види сприймання, спостережливість молодших школярів, їх застосування відзначається своєчасністю та ефективністю порівняно з іншими методами навчання.

Різноманітна образотворча діяльність учнів є необхідною для розширення світогляду під час естетичного сприймання, формування оцінного ставлення до навколишнього середовища у процесі його творчого опанування та перетворення.

Основні завдання вчителя полягають у сприянні особистісному розвитку учнів, а індивідуальні характеристики мають творчу основу. Вагоме значення є саме у розвитку натхнення та творчої діяльності самого учителя, бо чітка його спрямованість, прояв активності у діяльності молодших школярів відзначаються можливостями постійної підтримки зацікавленості в творчості, що є успішною.

Отже, ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах визначається єдиною метою та навчальними завданнями, які спрямовані на розвиток учнів. Усвідомлення потребують особливості ігрової діяльності, що сприяють розвитку пізнавальної активності у процесі їх організації та проведення.

1.3. Особливості вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах

У змісті образотворчого мистецтва провідна навчальна проблема визначається як колір та робота з фарбами. Учні початкових класів є емоційно чутливими до кольорів і при умові цілеспрямованості у керівництві вчителем з легкістю використовують кольори як засіб виразності у створенні художніх образів.

Колір є провідним засобом естетичного виховання та художньо-творчого розвитку учнів. Відчуття кольору є тією якістю, необхідною людині у виробничій діяльності та побуті. Виховання в учнів культури кольоросприйняття є неодмінною складовою формування художнього смаку та важливим завданням змісту уроків образотворчого мистецтва, що передбачає:

- розвиток зорової кольорової чутливості, можливості у виокремленні багатства відтінків навколишньої дійсності, гармонії барв, потреб у милуванні природою;

– оволодіння виражальними можливостями кольорів і розвиток практичних умінь їх використовувати у творчій діяльності для прояву почуттів, власного відношення до зображення.

Навчальна проблема «Колір і робота з фарбами» вивчається протягом багатьох уроків. Для ефективного виховання кольорової культури учнів найважливішим є:

- художні матеріали та інструменти: акварель, папір, пензлі;
- емоційна сприятлива атмосфера на уроці;
- добір творів живопису, графіки, скульптурних творів, дидактичні ігри та ігрові ситуації.

Знання основних законів кольорознавства, уміння застосовувати їх на практиці є необхідними. Оскільки, нерозривність колірного зору, відсутність навичок в учнів відчуття різних кольорів за тональністю, насиченістю, гармонійністю колірних сполучень помітно збіднює їх життєдіяльність.

Колір має значну силу емоційної дії, енергії, що спроможна впливати на інтелектуальний та почуттєвий розвиток особистості, тобто колір може успішно виконувати навчально-виховні завдання.

Першим етапом в опануванні кольору дітьми молодшого шкільного віку мають бути спостереження за властивостями проявів кольору в оточуючому довкіллі.

На другому етапі слід ввести метод порівнянь щодо колірних ознак різноманітних предметів або рослин, і далі – переходити до методик сприймання кольору в мистецьких творах та його дієвого використання у дитячій художній творчості.

Важливими підходами до вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва відзначається методика навчання мистецької освітньої галузі в початкових класах.

Л.Любарська зазначає: «знання школярів про хроматичні та ахроматичні кольори займають важливе місце в системі вивчення образотворчого мистецтва. Учні повинні засвоїти головні поняття, щодо вивчення кольорів.

Знати, що до кожного хроматичного кольору можна знайти інший хроматичний, при змішуванні яких у певних пропорціях можна отримати ахроматичний колір» (Л.Любарська, 2000).

Такі два хроматичні кольори прийнято називати взаємодоповнюючими кольорами. Головними взаємодоповнюючими парами кольорів є: червоний з блакитно-зеленим, оранжевий з блакитним, жовтий з синім. При змішуванні взаємодоповнюючих кольорів у певних пропорціях нових тонів не виникає. Кожен із взаємодоповнюючих кольорів від сусідства один з одним не змінює свого тону, але посилює його яскравість, насиченість.

Кольори можуть виявляти матеріальність, фактуру поверхні предметів. Фактура – це видима побудова або особливості оздоблення поверхні будь-якого предмета. Фактура може бути гладкою, блискучою, матовою, шершавою. Поняття фактури поверхні тісно пов'язане з поняттям структури, матеріалу предметів.

В результаті колір може сприйматися прозорим, легким або, навпаки, щільним і тяжким. Порівняно тяжкими здаються темні кольори, кольори світлі – легкими. Чим насиченіший колір предмета, тим складніше роздивитися та зобразити його поверхню. Тому потрібно, щоб предмети в живописі не були однокольоровими.

Учні обов'язково повинні знати про наступні поняття в живописі.

Блік – найсвітліша пляма, яка виділяється на предметах на боці, освітленим прямим світлом.

Падаюча тінь – тінь, яка падає на предмет і на площину, на якій стоїть предмет.

Тіньову частину предмета називають власною тінню.

Зміна власного кольору предмета під дією відображених від інших освітлених поверхонь світлових променів називається рефлексом.

За В.Сухомлинським: «важливим у справі активізації дитячої художньої творчості в школі є створення позитивно піднесеної емоційної атмосфери,

мікроклімату справжньої «школи радості», що забезпечується завдяки застосуванню різноманітних методів і прийомів» (В.Сухомлинський, 1987).

Важливе значення в роботі акварельними фарбами мають метод гри та казково-ігрові ситуації. Гра і казка знайомі дитині з раннього віку, тому вона з великим задоволенням і бажанням грає на уроці під час запропонованої вчителем уявної або дієвої казково-ігрової ситуації. Це спрямовує дитячу увагу, робить навчання цікавим.

Відповідно, досить ґрунтовно молодші школярі опановують весь необхідний навчальний матеріал. У той же час відбувається розвиток асоціативно-образного мислення та актуалізується творчий потенціал учнів початкових класів.

В умовах шкільних занять образотворчим мистецтвом казково-ігрові моменти обігруються учителем, так і казковими героями. У довільному виборі казкових героїв згідно кількості, призначення та художньо-естетичного оформлення має бути доцільність.

Казкові герої залучають молодших школярів до різних видів образотворчої діяльності, стимулюючи дитячу уяву, фантазію та творчі прояви. Як справжні персонажі казкового дійства завжди мобільно-динамічні та доброзичливі, оцінюють результати художньої діяльності школярів, що особливо надихає учнів до активної творчої роботи.

Відчутно підсилює виховний ефект гри з героями казок в початкових класах використання інших емоційно-стимулюючих об'єктів, що значною мірою допомагає швидко організувати або переключити увагу дітей: народні іграшки, побутові предмети, твори образотворчого мистецтва, зразки художніх фотографій та репродукцій картин, квіти та рослини, демонстрування мультиплікаційних та відеофільмів, ілюстрацій з дитячих книжок, використання музичних, поетичних та інших літературних творів тощо.

Важливим чинником результативності уроків образотворчим мистецтвом є забезпечення необхідними художніми інструментами та матеріалами.

Особливо слід підкреслити, що основним засобом виконання всіх видів практичних завдань у роботі кольором повинна бути робота безпосередньо в матеріалі. Така робота органічно сприймається та засвоюється дітьми, сприяє формуванню в них активного окоміру, здібностей до попереднього обмірковування дій, водночас учні працюють сміливіше і швидше, економиться час на уроці.

О.Калініченко відзначає: «червоні, оранжеві, жовті, зелені, сині, блакитні, фіолетові кольори та всі їх проміжні відтінки називають хроматичними (кольоровими). Всі видимі в природі білі, сірі та чорні кольори прийнято називати ахроматичними (безкольоровими). Хроматичні кольори відрізняються один від одного кольоровим відтінком (тоном), насиченістю (інтенсивністю) та світлотою» (О.Калініченко, 2018).

Під кольоровим відтінком або тоном розуміється те, що називається червоним, зеленим, фіолетовим, жовто-зеленим кольорами.

Насиченість – це ступінь відмінності хроматичного кольору від сірого, рівного з ним по світлоті. Еталоном насиченості прийнято вважати кольори спектра. Чим ближче колір природи наближається до спектрального та чим сильніша його відмінність від сірого, тим він насиченіший.

Насиченість хроматичних кольорів у природі неоднакова – в одних кольорів вона проявляється більше, а в інших – менше. Прикладом малонасичених кольорів можуть бути світло-жовтий, рожевий, світло-блакитний, бежевий або темно-коричневий, темно-синій кольори тощо.

Л.Любарська наголошує: «на практиці малонасичені кольори можна отримати шляхом додавання до хроматичного кольору білої або чорної фарби. Від додавання білої фарби отриманий колір стає світліше, від чорної – більш темнішим. Чим більше до хроматичного кольору примішувати ахроматичного, тим швидше він втрачає свою насиченість та наближається до

ахроматичного. В акварелі ступінь насиченості кольору залежить також від кількості води, фарби, взятої на пензель, і кольору основи» (Л.Любарська, 2000).

Світлота є ступенем наближення кольорів до білого, хроматичні кольори мають різноманітну світлоту. Світлота знаходиться в залежності від насиченості кольорів і фону предмета. Вміння дати оцінку та передати відмінність по світлоті дуже важлива для практичної діяльності. Кольоровий відтінок, насиченість та світлота характеризують будь-який видимий колір. Зміна однієї з характеристик кольору веде за собою зміну інших.

Ахроматичні кольори відрізняються один від другого тільки по світлоті, тобто один колір відносно світліше чи темніше іншого. Серед ахроматичних кольорів існує велика різноманітність білих, сірих, чорних відтінків.

Найтемнішою фарбою палітри можна вважати сажу газову. З білих фарб найсвітлішою є цинкові білила. Всі проміжні сірі тони між білим та чорним кольорами можна одержати, змішуючи білу та чорну фарби в різних пропорціях.

Предмети природи одні світлові промені завжди поглинають, а інші відображають. Вибірковість у поглинанні визначає різноманітність та відому схожість кольорового забарвлення предметного світу, їх постійне власне забарвлення.

Умовний, без відтінків, основний колір, який властивий даному предмету, прийнято називати власним або локальним. Однак в природі власне однокольорове забарвлення предметів побачити важко.

Зберігається відносна стійкість, а свій колір предметів та об'єктів у дійсності обов'язково може змінюватися під впливом факторів:

- контрастний взаємовплив сусідніх кольорів;
- властивості предмета, який зображується, та його поверхні;
- повітряне середовище та відстань;
- спектральна складова прямого та відбитого світла.

Вплив всіх цих факторів перетворює власний умовний колір предметів та об'єктів в колір обумовлений. Тому всі основні кольори предметів в природі ми бачимо з багаточисельними кольоровими відтінками.

До умовного кольору власного забарвлення предметів потрібно обов'язково додати фарби кольору освітлення, оточуючих предметів та середовища. У протилежному випадку зображений предмет буде виглядати безбарвним, без зв'язку з навколишнім середовищем.

Колір в природі завжди знаходиться по сусідству або в оточенні інших кольорів. В результаті кольори взаємно впливають один на інший, змінюються за кольоровими відтінками, світлоті та насиченості. Цей вплив називають одночасним контрастом. Чим ближче один до одного розташовані різні за кольорами предмети, тим чіткіший та ясніший їх вплив.

Так, кожний колір в оточенні більш темних світлішає, а в оточенні більш світлих – темнішає. Цей вплив називається світлотним контрастом або контрастом за світлотою. Від сусідства кольори змінюються не тільки за світлотою. Знаходячись поруч та взаємно впливаючи один на одного, кольори набувають нових кольорових відтінків.

Чим більше насичений по кольору фон, тим більший вплив здійснює він на розташований в його оточенні або на сусідній колір. Ці закономірності повинні бути відомі кожному та використовуватися як засіб для досягнення виразності та кольорової єдності зображення у творі.

О.Калініченко вказує: «кольори спектра – червоний, жовтий, синій – прийнято вважати основними, їх неможливо одержати змішуванням других кольорів. У результаті є сім кольорів, які вважаються на практиці найбільш важливими: червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій та фіолетовий. Якщо з цих кольорів змішувати сусідні кольори в різноманітних пропорціях, то можна отримати безліч проміжних відтінків» (О.Калініченко, 2018).

У цьому аспекті за О.Калініченко: «кольори блакитний, синій, фіолетовий та їх відтінки називають холодними, а жовтий, оранжевий,

червоний та їх відтінки – теплими. Ці поняття умовні. Теплі кольори на нейтральному сірому фоні викликають контрасти слабкіше, ніж холодні. Тому холодними кольорами складніше досягти гармонії кольорів в картині, ніж теплими. Теплі кольори та їх відтінки, як і холодні кольори та їх відтінки, називаються близькими між собою» (О.Калініченко, 2018).

Специфіка вивчення кольорів базується на практичній роботі акварельними фарбами.

Свою назву акварельні фарби отримали від латинського слова aqua – вода, їх називають водяними фарбами. Вода в акварелі використовується тільки як розчинник. Від інших живописних матеріалів і технік акварель відрізняється прозорістю фарби, яка здатна пропускати, а не затримувати світло.

Акварель називають живописом розведених на воді прозорих фарб, яка наноситься на папір розбавлена водою. Частково всмоктуючись в розм'яклу основу, вона розливається по вологій поверхні. Після висихання води на папері залишається тонкий прошарок фарби. Світлові промені, проходячи через цей прошарок і відображуючись від білого паперу, ніби освічують колір зсередини.

Важливе значення мають пропорції, в яких взяті вода та фарба, а також тон і колір паперу. В акварелі важливо зберегти колір чистим, а фарбовий прошарок тонким, прозорим і міцним. Багаторазові переписування одного й того ж місця, густі, товсті нашарування фарби призводять до втрати переваг акварелі: втрачається світлоносність паперу, акварель створює враження тяжкості та бруду.

Надлишок води на папері або пензлі іноді теж небажаний. Від надлишку води акварель стає блідою, невиразною. Акварель дуже рухлива. Навіть при легкому дотику до паперу, тим більше зволоженому, фарба легко сходить з пензля. Уміння користуватися водою є одним з ускладнень в оволодінні технікою акварельного живопису.

Акварельні фарби мають можливості передавати найтонші тональні кольорові відтінки натури, особливо явищ природи. Передача простору та плановості, тендітності оточуючого середовища, міри освітленості, матеріальності оточуючих предметів є доступним для учнів під час малювання.

В акварелі дуже важливо дати паперу добре поглинути в себе фарбу. При вертикальному положенні основи фарба швидко стікає, не встигає поглинутися папером. Однак, в горизонтальному положенні паперу фарба застоюється в нерівностях паперу, а після висихання з'являються небажані темні плями.

Тому під час роботи аквареллю малюнок має бути у помірному нахиленому положенні. Уважне ставлення до малюнка зобов'язується врахуванням рухливості акварельних фарб, здатності паперу до пошкоджень, обмеженими можливостями для виправлення помилок.

Спочатку створюється малюнок на аркуші паперу, в якому має бути загальне композиційне рішення, будова об'єктів зображення, пропорції, характер предметів, розміщення їх на площині. Також, зображення деталізується, коли зображення предметів містять характерні ознаки блику, світла, тіні, рефлексу, елементів форми.

Штрихування в малюнку з акварельними фарбами є недоцільним. Спочатку малюнок створюється легкими лініями олівцем, небажаним є багаторазове користування гумкою, що пошкоджує поверхню паперу. Потрібним є створення зображення без олівця, малювання форми предмета одразу пензлем і кольоровими засобами виразності.

Таким чином, правильне використання методів роботи сприяє прояву специфічних властивостей художнього матеріалу, художній образ відзначається більшою органічністю та цілісністю, а вміння у вільному оволодінні пензлем, художніми матеріалами є важливими у процесі малювання.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукових досліджень засвідчує висвітлення процесу організації ігрової діяльності, що базується на використанні ігор саме на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах. Ігри виникли як наслідування та повторення певних дій дорослих. Виконання ігрових вправ сприяє усвідомленню та дотриманню правил і норм поведінки, користі суспільної праці, змагань, тому ігри відзначаються важливими соціальними функціями в суспільстві.

В основі досліджень визначається, що ігрова діяльність є навчального змісту за своїм виникненням, виокремлюються особливості проведення дидактичних ігор та важливість їх формування з освітнім впливом.

Відповідно, ігри класифікують на:

- самостійні, які є ініціативою молодших школярів, серед яких є ігри-експериментування, сюжетні ігри, сюжетно-рольові, театралізовані;
- дидактичні, які є ініціативою вчителя та мають освітню та розвивальну мету;
- дозвіллеві як ігри-забави, розваги, святкові, театральні;
- народні знаходяться в основі дидактичних і дозвіллевих іграх;
- творчі, в яких виявляється прояв ініціативності, вигадкування, самостійності учнів.

Значущий період у розвитку учнів є молодший шкільний вік, а характерною специфікою дітей цього віку є прояв інтересу до ігрової діяльності. В іграх школярами реалізуються власні бажання, задуми, пізнавальні інтереси, потреби, відбувається розвиток уяви, творчості фізичних сил, координації, швидкості та точності рухів.

З вивчення кольорознавства пропонуються навчальні програми, підручники, з врахуванням вікових особливостей практичної діяльності учнів на уроках образотворчого мистецтва, неоднорідності структури художньо-

творчих здібностей. Відповідно, є можливості для диференціації навчальних і творчих завдань.

Актуальними є роботи молодших школярів з перевагою живописних матеріалів, створення оригінальних кольорових зображень, цікавих колірних сполучень, загального колориту тощо.

Призначення кольорів залежить від виду образотворчого мистецтва. У живописі колір є носієм образотворчих якостей, за допомогою кольорів візуально сприймається об'ємна форма, художній матеріал і просторове розміщення предметів. Кольором створюється враження сприймання об'єкту. За допомогою кольорів виражається ставлення до зображення, розкривається глибина сюжету.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КОЛЬОРОЗНАВСТВА

2.1. Дослідження стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства

Дослідження стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства здійснювалося завдяки проведенню констатувального експерименту на базі Бережонської гімназії імені Василя Лелека Банилівської сільської ради Вижницького району Чернівецької області, в якому брали участь 32 молодших школярів і 10 педагогів.

Мета констатувального експерименту була у визначенні стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

Мета дослідження відзначається у виокремленні критеріїв і показників оцінювання організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства:

- пізнавальний відзначається обізнаністю змістом ігрової діяльності, виокремленні серед ігор найбільш захоплюючих за змістом у вивченні кольорів;
- мотиваційний характеризується зацікавленістю ігровою діяльністю з вивчення кольорів на уроках, бажанням виконувати ігрові завдання образотворчого змісту;
- емоційний виявляється в реакціях учнів на ігрову діяльність, дидактичні ігри на уроці з вивчення кольорів, у конкретних діях дітей з отримання нової цікавої інформації у грі образотворчого змісту.

Методами експериментального дослідження визначені: анкетування, опитування, бесіда, педагогічне спостереження, аналіз практичних робіт молодших школярів з використанням різноманітних кольорів, математична обробка даних.

У процесі констатувального експерименту дослідження виявлено три рівні організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства: високий, середній і низький.

На високому рівні організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства відзначаються учні, яким завжди цікаво виконувати ігрові завдання на уроках, приймати активну участь в іграх з вивчення кольорів, постійність у використанні ігор образотворчого змісту, захоплення в очікуванні та вирішенні ігрових завдань, діти із задоволенням розповідають про нове та цікаве з ігор про кольори, учні називають найбільш захоплюючі та цікаві ігри з вивчення кольорів.

Середній рівень організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства характеризується частковим виокремленням цікавої та захоплюючої ігрової діяльності, переважно зацікавленістю школярів в іграх з кольорами, що залежить від змісту гри, є інколи бажання до ігрових завдань, ігри не завжди пропонуються на уроках, залежать від теми, переважно наявні прагнення в учнів до захоплення змістом гри.

На низькому рівні організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства виявляється небажання учнів у виконанні ігрових завдань з кольорознавства, відсутні ігри на уроках, діти не приймають активної участі в ігровій діяльності, не зацікавлені в ігрових завданнях, їм складно зорієнтуватися в новій інформації про кольори у грі, учні не мають достатніх умінь для виокремлення для них найбільш цікавих і захоплюючих ігор.

Використовуючи спостереження за ігровою діяльністю, опитування, анкетування, учням пропонувалася адаптована до дослідження анкета «Ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів» (див. Додаток А) ми відзначили: наявність дидактичних ігор з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва, зацікавленість учнів у виконанні ігрових завдань, реакція дітей на ігри образотворчого змісту, ігрові дії у процесі виконання ігрових завдань, найбільш цікаві та захоплюючі дидактичні ігри з вивчення кольорів.

Важливими є результати відповідей молодших школярів на запитання про ігри з вивчення кольорів найбільш захоплюючих і цікавих на уроках образотворчого мистецтва, які подані на рисунку 2.1.

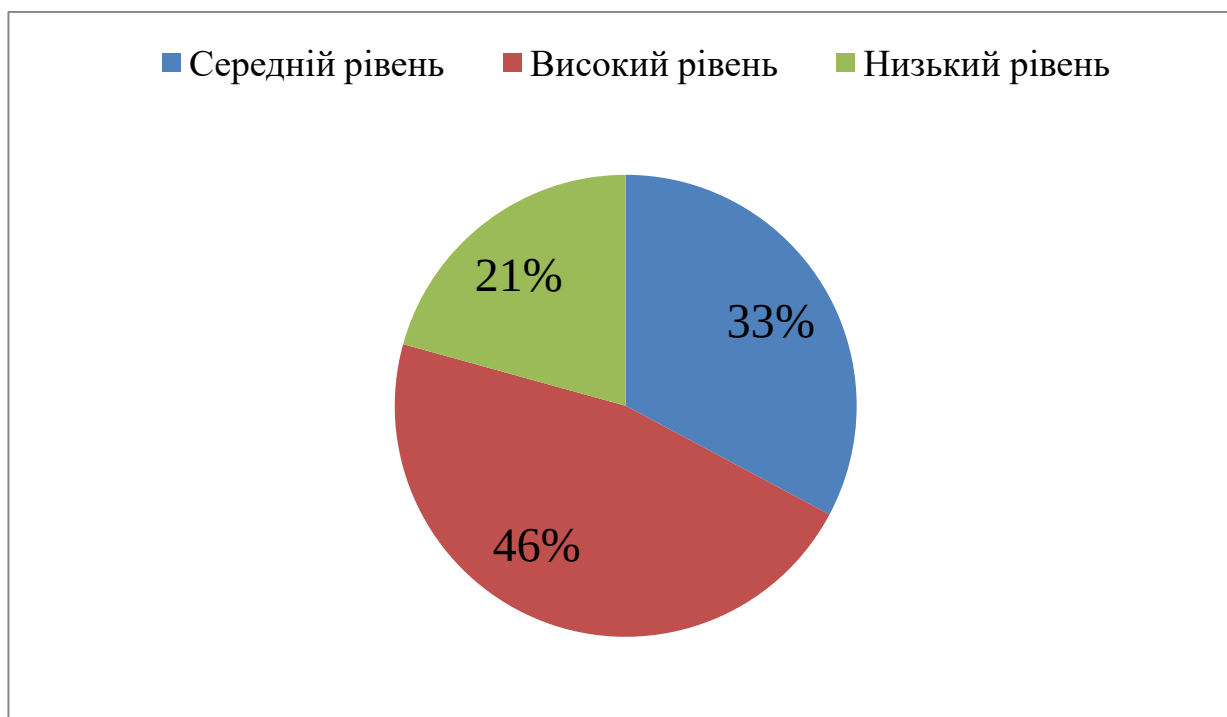

Рис. 2.1. Рівні організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства за пізнавальним критерієм

У дослідженні учнями виокремлювалися ігри з вивчення кольорів найбільш захоплюючі та цікаві на уроках образотворчого мистецтва: дидактичні (29,8%), сюжетно-рольові (23,6%), рухливі та імпровізаційні

(35,4%), творчі (27,3%), що підкреслює обізнаність і прагнення учнів до ігрової діяльності, наявним пізнавальним інтересом до вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва.

Крім того, 49,4% молодших школярів завжди можуть розповісти про нову інформацію, яку дізнаються зі змісту ігор з вивчення кольорознавства, що демонструє високий рівень в обізнаності ігрових завдань та зацікавлення виконувати ігрові дії.

34,8% респондентів не завжди прагнуть до захоплення та зацікавлення новим в іграх з вивчення кольорів та інтерес в розповіді про здобуті знання, а 15,8% учнів взагалі не зацікавлені в ігровій діяльності, яка організовується на уроках.

Результати опитування учнів про ігри з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва, прояв бажання та цікавості у виконанні ігрових завдань подані на рисунку 2.2.

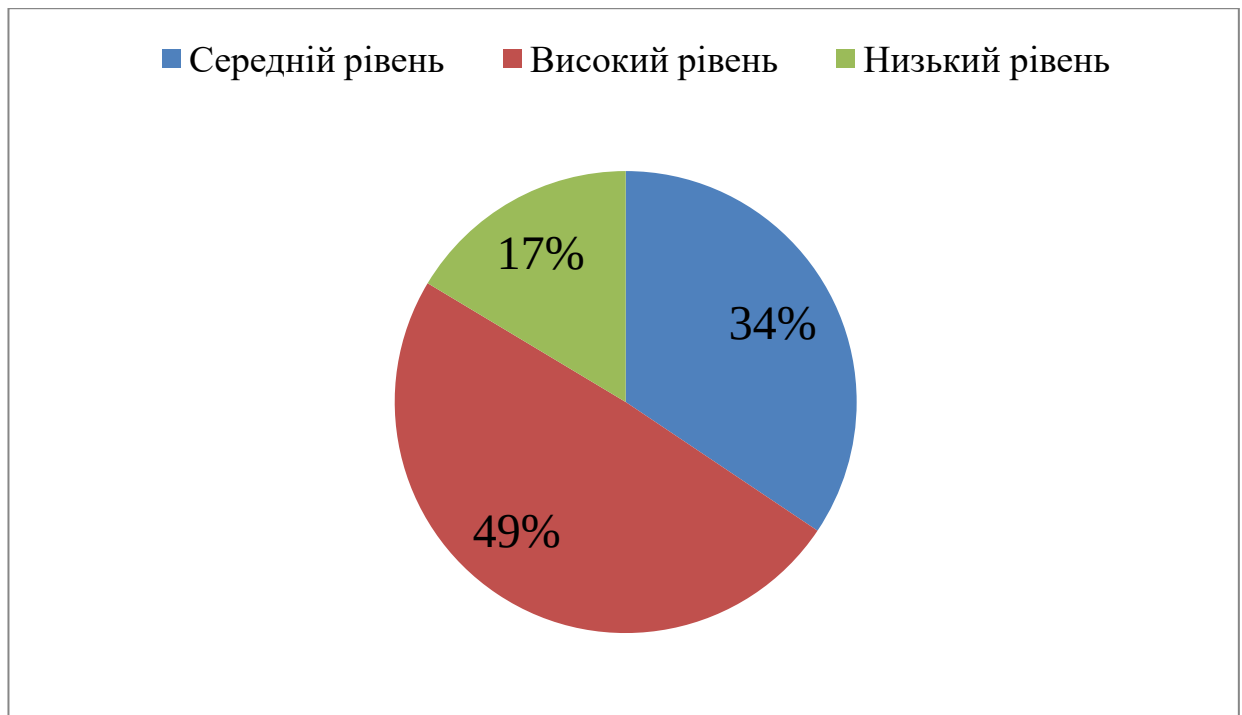

Рис. 2.2. Рівні організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства за мотиваційним критерієм

Отож, у більшості учнів (55,7%) завжди є інтерес і бажання виконувати ігрові навчальні завдання з вивчення кольорознавства на уроках, що засвідчує вагому роль ігрової діяльності для дітей та зацікавленість учителів до використання творчих аспектів в практичній діяльності. Проте, середній рівень демонструють 32,6% опитаних, і на низькому рівні знаходяться 11,7% молодших школярів.

45,4% респондентів зазначають, що на уроках образотворчого мистецтва пропонуються ігри з вивчення кольорів вчителем, а 35,2% учнів відзначають, що виконання ігрових завдань залежить від конкретної теми та мети уроку. Крім того, 19,3% школярів наголошують на відсутності ігор з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва.

Отож, 49,2% молодших школярів мають високий рівень організації ігрової діяльності у процесі вивчення кольорознавства за мотиваційним критерієм. Проте, 34,4% респондентів демонструють середній рівень, а в 16,4% учнів виявляється низький рівень, що засвідчує необхідність у систематичній роботі вчителя з організації ігрової діяльності образотворчого змісту у вивченні кольорів.

Результати відповідей молодших школярів з виявлення реакцій учнів на ігри з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва, що пропонуються вчителем, наявність дій учнів на знання нового та цікавого про кольори в іграх ілюструє рисунок 2.3.

Отож, переважна більшість школярів (62,5%) відзначають на очікування уроку образотворчого мистецтва з іграми про кольори із захопленням, їм цікаво включатися в ігрові завдання, що демонструє високий рівень показників емоційного критерію організації ігрової діяльності у процесі вивчення кольорознавства.

27,8% учнів мають середній рівень прояву емоцій в ігровій діяльності, відзначають зацікавленість змістом гри з вивчення кольорів, але не завжди в залежності від змісту ігрових завдань. Проте, 9,7% школярів не зацікавлені

ігровою діяльністю, коли на уроках образотворчого мистецтва їм пропонується гра.

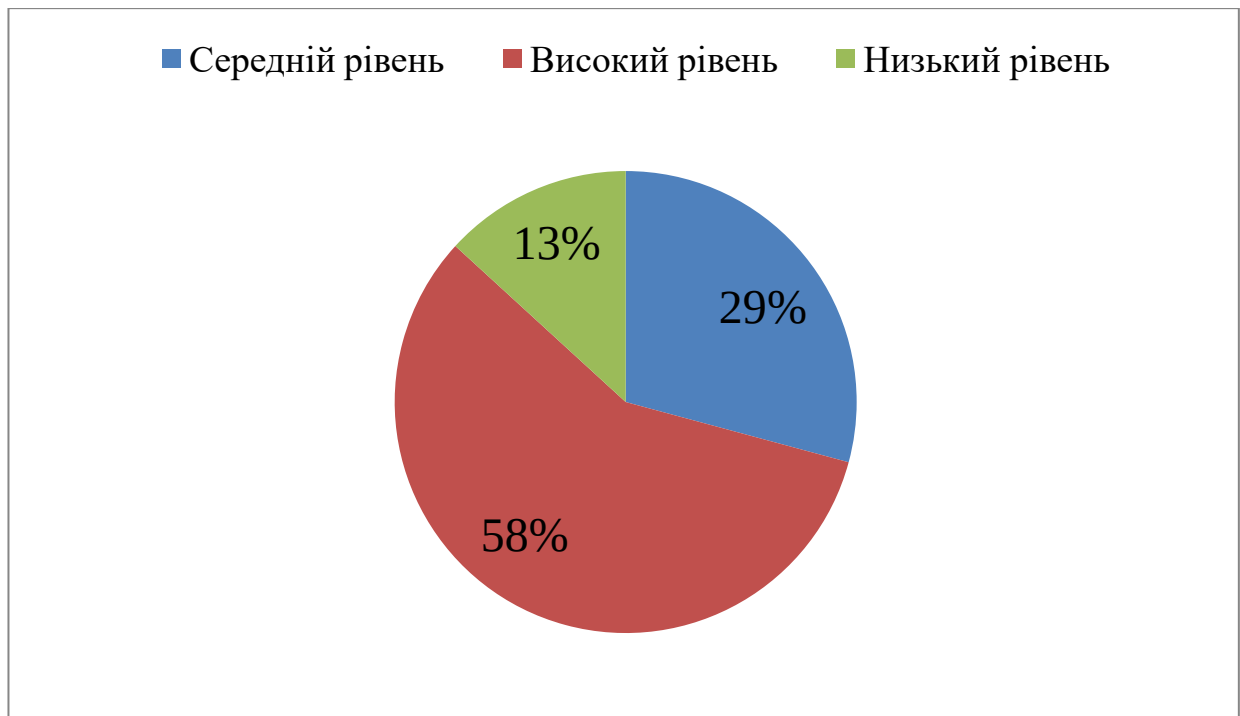

Рис. 2.3. Рівні організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства за емоційним критерієм

Узагальнимо, що 57,6% школярів демонструють високий рівень емоційних реакцій до ігрової діяльності з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва.

Проте, 29,2% респондентів мають середній рівень, а 13,2% учнів знаходяться на низькому рівні, тому потрібною є систематична робота вчителя з виконання певних дій, коли школярі цікаво та захоплююче діляться новими знаннями з кольорознавства під час ігор на уроках образотворчого мистецтва.

Узагальнені результати дослідження стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства ілюструє діаграма 2.4.

Отож, з розподілу за рівнями організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення

кольорознавства відзначимо: 51,1% учнів демонструють високий рівень організації ігрової діяльності у вивченні кольорів, що свідчить про бажання з постійною цікавістю виконувати ігрові завдання з вивчення кольорів, очікувати та виконувати ігрові завдання захоплено, з інтересом пізнавати нові знання у грі з вивчення кольорів, спроможність до чіткого виокремлення найбільш захоплюючих і цікавих ігор з кольорами.

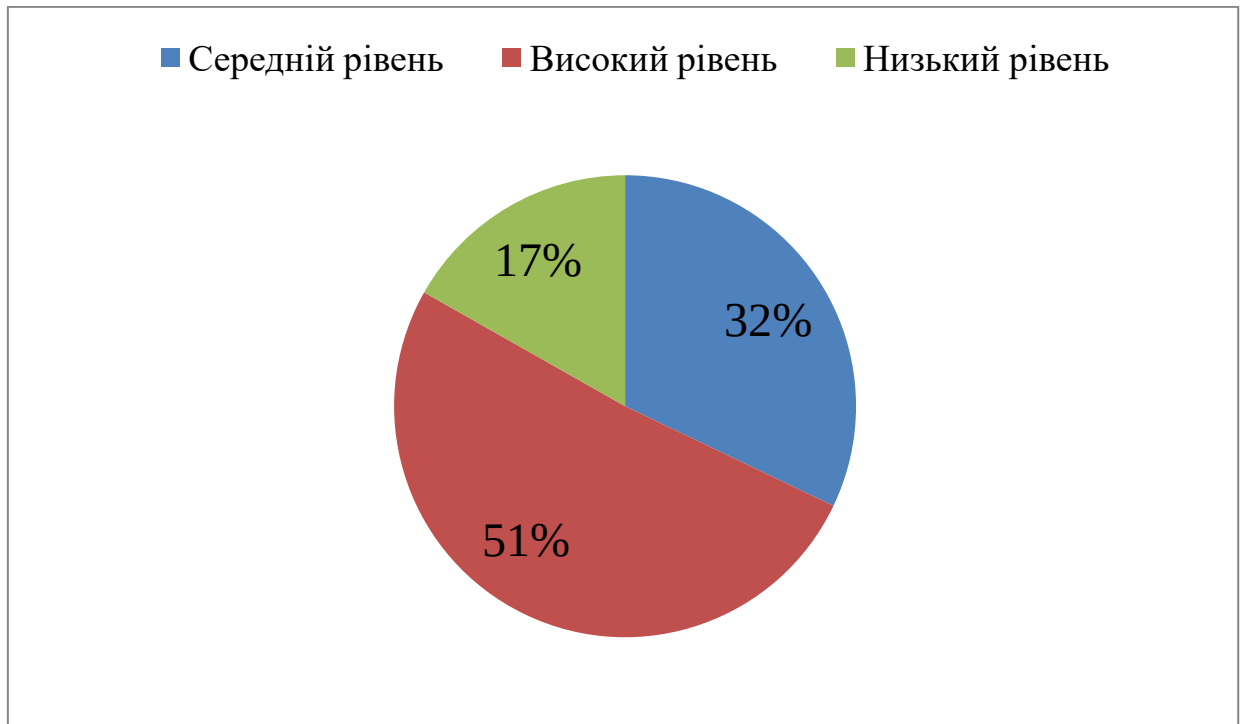

Рис. 2.4. Узагальнені результати рівнів організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства

32,1% молодших школярів мають середній рівень організації ігрової діяльності у процесі вивчення кольорознавства, не завжди є активними та результативними на уроках образотворчого мистецтва, іноді виникає прагнення до нової гри та бажання розповісти про її зміст.

Також, 16,8% учнів відзначаються низьким рівнем, проявляють небажання та не зацікавленість у виконанні ігрових завдань з вивчення кольорів, не зорієнтовані в новій інформації про кольори під час гри на уроках,

не можуть оволодіти вміннями для того, щоб виокремити найбільш цікаві та і захоплюючі ігри.

У дослідженні здійснювалося опитування 10 учителів початкових класів за допомогою методу анкетування з використанням адаптованої до нашого дослідження анкети «Роль ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорів» (див. Додаток Б) з метою відзначення:

- бажання вчителів організовувати ігрову діяльність з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва, можливостей у педагогів пропонувати ігри під час уроків;
- уподобання школярів виконувати навчальні ігрові завдання, специфіку поведінки учнів в ігровій діяльності на уроках;
- виокремлення ігор з вивчення кольорознавства, які найбільш доцільні під час уроків образотворчого мистецтва.

На питання у необхідності організовувати ігрову діяльність на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів 82,3% учителів відповіли позитивно. Також, 9,6% педагогів відзначили інколи необхідність ігор на уроках, а 8,1% респондентів вказують, що немає потреби в іграх у процесі вивчення кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва.

Переважна більшість учителів (48,4%) пропонує на уроках ігри та ігрові ситуації з вивчення кольорів. Проте, 34,4% опитаних використовують ігри з кольорами час від часу, а 17,2% педагогів не пропонують на уроках ігри та ігрові ситуації з вивчення кольорів.

Відповіді про реакції школярів на виконання ігрових завдань про кольори на уроках більшість учителів (80,3%) відзначають, що учні з постійною цікавістю виконують ігрові завдання з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва, є активними учасниками ігрової діяльності.

Крім того, 11% опитаних педагогів відзначають, що учням не завжди цікаві запропоновані ігри, що залежить від змісту гри з вивчення кольорів.

А 8,7% респондентів вказують, що дітьми не виявляються бажання та інтерес до виконання ігрових завдань з вивчення кольорознавства.

Відповіді педагогів щодо поведінки молодших школярів в ігровій діяльності під час виконання ігрових завдань на уроках образотворчого мистецтва відзначилися, що 63,7% учителів виокремлюють завжди очікування учнів початкових класів гри на уроці та захопленням змістом ігрових завдань.

24,6% респондентів вказують, що прослідковується не систематичність у виконанні ігрових завдань з вивчення кольорів і відповідних дій учнів, а 11,7% педагогів зазначають, що школярі не зацікавлені у чіткі вимогах і правилах, які виконуються під час ігор.

Педагоги виокремили ігри найбільш захоплюючі та цікаві з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва: дидактичні (48,3%), сюжетно-рольові (27,8%), рухливі та імпровізаційні (36,4%), творчі (30,5%), що засвідчує вагому роль навчального характеру ігрової діяльності.

Важливим є значний відсоток рухливих, сюжетно-рольових, імпровізаційних ігор з вивчення кольорів, які розвивають творчу активність учнів під час виконання ігрових завдань.

Результати опитування вчителів початкових класів щодо стану організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства представлено на рисунку 2.5.

Анкетування вчителів демонструє розподіл учнів за відповідними рівнями організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства таким чином, що 55,4% педагогів вказують, що учні завжди зацікавлені у виконанні ігрових завдань з кольорознавства на уроках, мають бажання розповісти про нові знання з кольорознавства, відзначають найбільш цікаві для них ігри, що демонструє високий рівень їхніх прагнень.

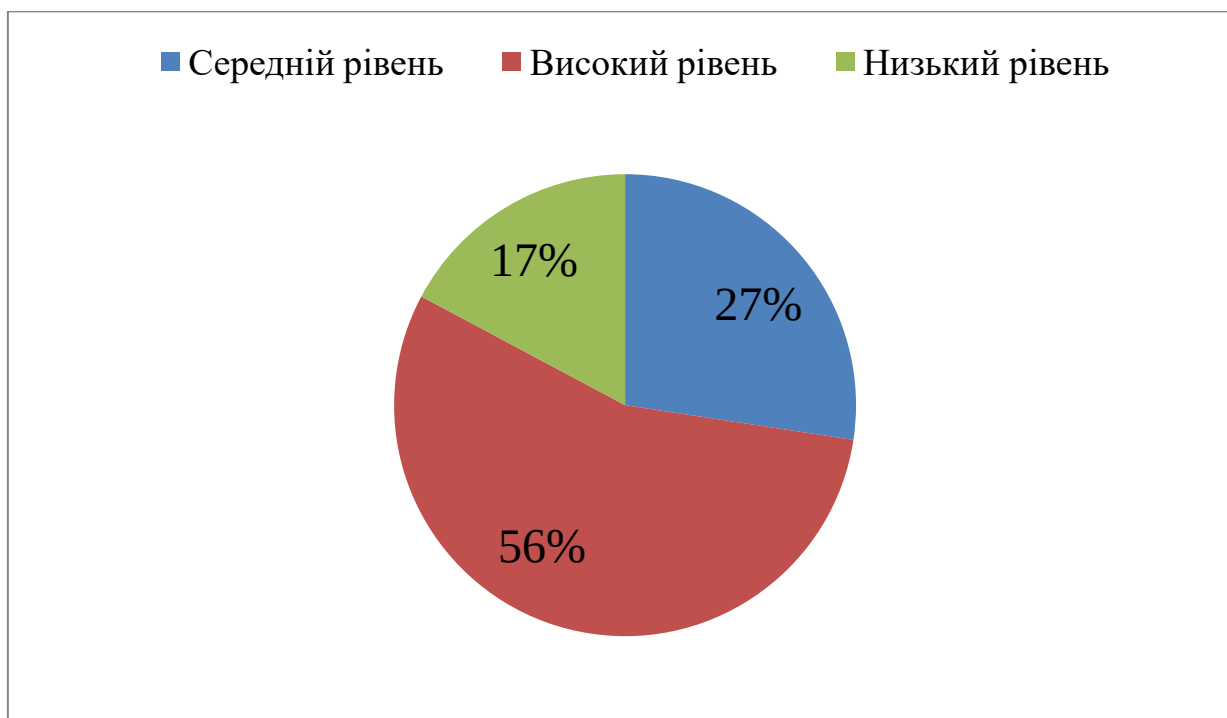

Рис. 2.5. Рівні організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства за відповідями вчителів

27,4% учителів вказують на середній рівень учнів, що характеризується частковою цікавістю та захопленням ігровою діяльністю з вивчення кольорів, переважно зацікавленістю іграми, що залежить від змісту самої гри.

Також, 17,2% опитаних педагогів відзначають учнів, які не цікавляться виконанням ігрового завдання, не орієнтуються в новій інформації про кольори у процесі ігрової діяльності, що засвідчує низький рівень.

Таким чином, за результатами констатувального експерименту відзначимо, що ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва може змінюватися залежно від поставленої теми та мети уроку, ігрові завдання значно впливають на навчальну діяльність учнів початкових класів.

Суть ігрової діяльності з вивчення кольорознавства базується на бажаннях і зацікавленості дітей молодшого віку, що розвиває мотиваційну та емоційно-ціннісну сфери розвитку та спрямовуються на розв'язання навчально-виховних завдань.

2.2. Обґрунтування педагогічних умов організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства

Організація ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства відзначається створенням ефективних педагогічних умов:

- визначення вікової чутливості та особливостей сприймання кольорів молодшими школярами в організації ігрової діяльності;
- включення дидактичних ігор з вивчення кольорів у структуру уроку з образотворчого мистецтва;
- закріплення навчального матеріалу з кольорознавства у змісті ігор у практичній образотворчій діяльності;
- організація сприятливого комфорту в іграх для творчого самовиявлення учнів.

Зміст ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів полягає у виконанні навчального завдання учнями у цікавій ігровій формі. Метою ігрової діяльності є сприяння формуванню пізнавальної активності школярів у змісті образотворчого мистецтва, а використання дидактичних ігор, які мають навчальну мету, чітку структуру та зміст, визначені правила та ігрові дії є однією із засобів навчання та способом закріпити нові знання з образотворчого мистецтва.

Використання ігор за правилами на уроках образотворчого мистецтва базується на сюжетно-рольових іграх з виокремленням дидактичної мети у грі, мотивів впливу навчального змісту гри, орієнтування на результат гри. Ігрова діяльність визначається як процес спільної мети та завдань, які спрямовані на розвиток учнів.

Особливості різних ігор мають усвідомлюватися з боку сприяння розвитку активності школярів у проведенні уроків образотворчого мистецтва.

Ігрова діяльність образотворчого змісту відзначається навчальною формою, включає ігрові вправи, прийоми та ситуації.

У змісті ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва прослідковується вербальна форма, містяться вербальні та практичні дії, наочні образи та натуральні предмети.

У структурі дидактичної гри складові визначаються з: навчального завдання, ігрового задуму, правилами гри, початком гри, виконанням ігрових дій, підведенням підсумків гри. Дидактичні завдання ігор відповідають програмовим вимогам з урахуванням вікових особливостей молодших школярів.

В ігровій діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва можуть формуватися необхідні знання, уявлення та логічне мислення, розвиватися кмітливість, прояв ініціативності, активний запас слів, усвідомлюватися уявлення про навколишню дійсність, відбуватися оцінювання, проявляти вольові зусилля у досягненні мети, вміння спостерігати та зосереджуватися.

Структурним елементом в дидактичних іграх є ігровий задум. Навчальні завдання в іграх пропонуються у цікавих задумах та ідеях.

Привабливість для учнів складає відтворення уявного сюжету, активність у використанні ігрових предметів, загадковість і рольові перевтілення, можливість перевірити власні сили у змаганнях, кмітливість і рухливість в іграх.

Створити ігровий настрій та сприятливу атмосферу на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства можна з початку гри у традиційній формі від того, коли вчителем повідомляється назва гри, спрямованість уваги учнів на ігровий матеріал, об'єкти та предмети дійсності, або початок гри тільки зацікавлює, захоплює, інтригує до ігрових дій.

Засобом у втіленні ігрового задуму та одночасного вирішення навчальних завдань є ігрові дії. Захоплення в учнів у виконанні ігрових дій на

уроках з вивчення кольорів викликає можливість до засвоєння та визначення основи навчально-пізнавального змісту гри.

Важливим є сприйняття молодшими школярами правил в іграх у процесі вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва, що є умовою підтримування ігрового задуму, а недотримання у грі правил не зацікавлює її змістом. Якщо правила завчасно не визначаються у грі, тоді ігрові дії здійснюються не продумано та хаотично, навчальні завдання в іграх можуть залишитися невиконаними.

На уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства в дидактичній грі правила визначає вчитель на початку гри, які характеризують зміст та організацію гри. Потрібно для школярів зробити пояснення особливостей ігрового завдання, визначити способи його виконання.

Успішна ігрова діяльність відбувається у процесі вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва залежить від правильного використання в ігровій діяльності ігрового обладнання, а також при необхідності кольорів, природних матеріалів, доцільності художніх живописних і графічних матеріалів, іграшок тощо.

Зважаючи на властиві учням початкових класів прояви нетерпимості та стрімкості у бажанні дізнатися результати власної діяльності, які є віковими особливостями, підсумок гри проводиться одразу після її завершення. У результаті гри відбувається підрахування балів, визначення переможців, найкращих команд, нагородження учасників, які демонструють значні результати та досягнення, дотримування тактовності під час відзначення учасників у грі.

На уроках образотворчого мистецтва ігрова діяльність організовується у навчанні школярів різних вікових періодів. Специфічні особливості у створенні та впровадженні ігор відзначаються саме у молодших школярів. Зміст ігрової діяльності поєднує елементи навчальної з образотворчою діяльністю (С.Коновець, 2000).

Організація ігрової діяльності на уроках виключає домінування позиції вчителя у процесі взаємодії з учнями. Прояв інтересу та зацікавленості молодших школярів до виконання образотворчої діяльності, виконання в іграх несподіваних ігрових дій, вибірковість дій, вияв позитивних емоцій учнів і учителя, що спонукає самого вчителя також бути учасником гри.

Важливо поєднувати дидактичні ігри з вивчення кольорів з навчальною діяльністю молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва, бо з початку навчання поступово змінюється ігрова діяльність на навчальну як основні види навчання.

Функції ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва:

- спонукальна включає потреби, мотиви, інтереси, які демонструють прагнення учнів брати участь в іграх образотворчого змісту;
- орієнтувальна базується на чітких способах і засобах ігрової діяльності;
- виконавська містить чіткі ігрові дії та операції в реалізації конкретної ігрової мети та завдань;
- контрольна-оцінна може корегувати та стимулювати ігрові дії та активність учнів.

Основні вимоги до ефективної організації та здійснення ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва окреслюються чіткістю у структурі та правилах гри.

Специфіка діяльності учнів в іграх з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва окреслює навчальні та ігрові завдання, які поєднують певні навчальні та ігрові вимоги.

Ігрове завдання створює психологічну налаштованість молодших школярів до виконання навчальних дій на уроках образотворчого мистецтва, сприяє формуванню мотивації до образотворчої діяльності. У відтворенні навчальних завдань з кольорознавства відбувається глибше засвоєння нових знань учнями та наповнення ігрової діяльності цікавим захоплюючим змістом (В.Котирло, 2008).

У навчальних ігрових завданнях завжди є чіткість, системність, їх сукупність у змісті дидактичних ігор можуть бути структурованими, а послідовність у змінах під час гри навчального завдання попередньо не визначатися.

Оскільки непередбачуваність і невизначеність ігрових дій, специфіка розвитку гри є важливими ознаками та властивостями ігрової діяльності. Ці особливості є наявними в змісті дидактичних ігор: «Чарівні кольори фарби», «Назвіть правильно колір», «Так чи не так», «Пори року», «Палітра осені», «Колір і почуття» (див. Додаток В).

Значні можливості у процесі вивчення образотворчого мистецтва мають ігри-заняття та ігри-вправи. Так, розвиток активного словника школярів, логічного мислення та образотворчих якостей відбувається з проведенням ігор «Кольорові слова», «Знайди необхідний колір», «Склади кольоровий пейзаж», «Домалою кольоровий візерунок», «Кольорові картини» (див. Додаток В).

Особливості організації ігрової діяльності учнів на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорознавства визначаються в:

- поєднанні в змісті гри навчальної та ігрової діяльності, що відображається у використанні ігровій моделі та відображається у результаті діяльності власне вчителя, а для учнів початкових класів є процесом пізнання у навчанні;

- змісті дидактичних ігор з опорою на зміст навчання з образотворчого мистецтва та виконання ігрових завдань, що сприяє вирішенню навчальних завдань;

- непередбачуваності та невизначеності дидактичних ігор.

Особливостями непередбачуваності в іграх є ігрові правила, що знаходяться у процесі класифікації ігор за функціями під час гри.

Правилами в навчальних іграх є наступні:

- операційні, які створюють обмеження під час виконання в ігрових діях і операціях учасників;

– процесуальні, що мають часові ознаки ігрової та дидактичної діяльності, окреслюють способи у зміні ігрових дій і відображення ігрових ситуацій;

– організаційні, завдяки яким визначається індивідуальна або групова організація ігрової ситуації, окреслюються способи взаємодії школярів у навчальній та ігровій діяльності, контроль та оцінювання ігрових дій учнів, виконуваних у грі.

В ігровій діяльності забезпечується позитивне стабільне ставлення школярів до змісту уроків образотворчого мистецтва з вивчення кольорів, якщо вони систематично використовуються.

На уроках образотворчого мистецтва в організації ігрової діяльності відбувається попередній відбір дидактичних ігор та ігрових вправ, завдяки яким активізуються види сприйняття, особливості їх застосування відзначаються ефективністю, порівнюючи з іншими методами та формами навчання.

Серед важливих умов організації ігрової діяльності на уроках є використання дидактичних ігор образотворчого змісту, сюжетно-рольових ігор, коли гра під час уроку є елементом його структури, повторюються декілька разів ігрові ситуації із залученням казкових персонажів, іграшок, цікавим задумом у завданні, наявними елементами змагань тощо.

На уроках образотворчого мистецтва організація ігрової діяльності, підготовка ігрової діяльності відбувається швидко з готовим образотворчим ігровим обладнанням, а зміст гри не потребує запам'ятовування великого обсягу навчального матеріалу. Перевага надається дидактичним іграм, які охоплюють значну кількість учнів, зосереджують довільну увагу, зацікавленість, містять швидкі відповіді. Для змістовнішого сприймання учнями використовуються дидактичні ігри «Веселка», «Інтерв'ю з аквареллю», «Барви природи», «Пори року», «Склади палітру пір року» (див. Додаток В).

Вагоме значення відіграють екскурсії зі спостереженнями довкілля, які мають сприятливі можливості у процесі організації ігрової діяльності з вивчення кольорів. Завдання екскурсії в ознайомленні молодших школярів з різноманіттям і красою природи, звертанням уваги на суттєві ознаки, властивості, забарвлення рослинного та тваринного світу з можливістю залучити учнів до активного емоційного сприйняття дійсності.

Виконання ігрової ситуації на уроках з вивчення кольорознавства відбувається у рольових іграх «Кольори та почуття», в яких до класу раптово приходить Чарівна Осінь або Дівчина-Весна та пропонують учням виконати навчальні завдання. Доцільно використовувати запропоновані слова із завдання, які олівцями без попереднього промальовування виконуються на папері, також завдяки фарбам і пензлям створюються малюнки та художні образи, які уявляються. Учитель також вправно може використовувати на уроках елементи змагань під час образотворчої діяльності.

Значущою розвивальною та ціннісною роллю на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорознавства відзначаються ігри-вправи, в яких виключається зайве: «Назви правильно колір», «Так або не так», «Який колір заблукав?» та ін.

Досить цікавими для дітей є дидактичні ігри з участю та проявом активності усіх учнів, з поділом учнів на команди учасників в іграх і вправах, де передбачається домальовувати та виконувати певні активні дії та рухи з чіткими правилами у грі.

Процес ознайомлення з навколишньою дійсністю під час вивчення образотворчого мистецтва учнів відбувається із задоволенням у прийманні участі в сюжетних іграх «Палітра осені», «Збираємо кольорові відтінки», «Танець кольорів» та ін., зміст яких розвиває увагу, творчу уяву, закріплює основні поняття з кольорознавства, способи змішувати кольори, спонукає до прояву самоконтролю, навчання виконувати дії у конкретних ситуаціях, сприяти отримувати досвід з життєдіяльності учнів.

Важливими факторами в ефективній організації ігрової діяльності учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів є:

- доцільність у використанні ігор в навчально-виховному процесі;
- зацікавленість сюжетом гри, ігровими елементами, чітко проведений інструктаж, наявність обов'язкових правил, яких треба дотримуватися;
- використання основних слів і цікавих рухів, які є несподіваними для учнів;
- прояв емоційного ставлення вчителя до молодших школярів у проведенні гри.

Можливе перенасичення дидактичними іграми уроку образотворчого мистецтва призводить до втрати інтересу та вражень учнів до їхнього змісту. Тому, доцільною є зміна правил та ігрових дій, внесення у гру нових складових, що можуть ускладнити правила гри, змінити образотворчі засоби та матеріали, включити елементи змагання, зробити початок гри несподіваною ігровою ідеєю.

Важливим є пояснення правил гри та хід ігрової діяльності з чітким і зрозумілим пробудженням інтересу в учнів. Учитель може бути учасником гри залежно від її змісту і активність педагога має значення в процесі самої гри за правилами.

Доцільність організації ігрової діяльності залежить від застосування ігор на різних етапах уроку образотворчого мистецтва з вивчення кольорів. Відповідно, пропонування учням ігрових ситуацій сприяє ефективному початку уроку або чіткому та логічному підсумку уроку, допоможуть розвантажити дітей наприкінці уроку, коли прослідковується значна втома школярів.

Вказані особливості підсилюються використанням сюжетно-рольових ігор та ігор-вправ з природним матеріалом: «Кольори природи», «Палітра пейзажу», «Барви осені». Мета цих ігор у розвитку спостережливості учнів, їхньої зорової пам'яті, образного мислення, у формуванні необхідних знань з

кольорознавства у назвах кольорів, специфіці змішування декількох кольорів для одержання нового іншого кольору, в удосконаленні практичних умінь і навичок.

Ігрова діяльність сприяє ефективному ознайомленню молодших школярів з вправами образотворчого змісту, способами виконувати практичні завдання, захопленню навчальною діяльністю. Так, захоплення в учнів початкових класів викликає навчання в Школі образотворчого мистецтва, бесіди з Чарівницею Осінню, виправлення наявних помилок героїв казок, коли відбуваються спільні дії з казковими персонажами в ігрових вправах.

Також, цікавими є ігри-вправи для учнів початкових класів з ознайомлення з кольорами з розгадування ребусів, загадок, кросвордів, відгадування зашифрованих слів, які поживляють навчально-виховний процес і запобігають перевтомі.

Ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва має функції з домінуючою мотиваційною функцією, що допомагає здійсненню оцінки переваги гри, порівнюючи з іншими методами навчання.

Організація ігрової діяльності учнів на уроках образотворчого мистецтва вдосконалює та формує вміння та навички до образотворчої діяльності:

- усвідомлення ролі ігрової діяльності для особистісного розвитку дітей;
- керування ігровою діяльністю в ефективному забезпеченні умов педагогічного впливу вчителя на проведення гри;
- розуміння впливу ігрової діяльності на підвищення результатів навчальної діяльності школярів.

У структурі вивчення мистецької освітньої галузі робота з кольорами має значне місце та відбувається у напрямках:

- ознайомлення з основами кольорознавства;
- вивчення виражальних можливостей кольорів та оволодіння вміннями образотворчої діяльності з художніх живописних технік;

- стимулювання образотворчої діяльності учнів засобами кольору.

Молодші школярі мають:

- називати основні та похідні кольори, теплі та холодні кольори, хроматичні та ахроматичні кольори, контрастні кольори у спектральному колі, назви художніх матеріалів;
- уявлення про колір, джерело, світла освітлення у природі та образотворчому мистецтві, закономірності колірного кола, складні та перехідні кольори;
- вміти практично отримувати колірні сполучення, називати їхні відтінки, різноманітні кольори предметів і об'єктів, мати початкові навички роботи фарбами з використанням палітри, проявляти емоції під час сприймання кольорів веселих, сумних, ніжних, тривожних тощо у природі та творах образотворчого мистецтва, усвідомлювати відмінність у декоративному призначенні кольорів і звичайному забарвленні предметів дійсності.

Отже, під час ознайомлення учнів з кольорознавством важливо навчитися розрізняти кольори, осмислити інформацію, яка допоможе усвідомити концепцію вивчення кольорів.

2.3. Методичний інструментарій організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства

Організація ігрової діяльності потребує постійних змін до підходів у процесі активізації творчості молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Активізація ігрової діяльності на уроках відзначається цілісним підходом з урахуванням вікової чутливості та специфіки у здійсненні практичної діяльності, визначення необхідного обсягу образотворчих знань, уявлень, розвиток практичних умінь з кольорознавства, організацію емоційної

налаштованості учнів на власну реалізацію.

Головним у практичній художній діяльності є використання ігрових форм і методів навчання. Ігри відомі учням з раннього віку, в іграх проявляється їхнє бажання та захоплення, діти включаються на уроках до уявної або життєвої ситуації, яка пропонується вчителем.

В іграх здійснюється спрямованість уваги та спостережливості учнів, організація навчання стає цікавішою, бо дітьми невимушено та ґрунтовно опановуються необхідний навчальний матеріал з теми.

Дослідник Л.Любарська відзначає: «дидактичні ігри та ігрові ситуації сприяють значній активізації життєвого досвіду та уяви молодших школярів, розвитку образного мислення, формуванню естетичних потреб, почуттів, смаків, оцінок, створенню умов для глибшої активізації творчих здібностей і потенціалу дітей, оскільки саме в іграх поєднуються естетична спроможність учнів з активністю, яка необхідна для творчості особистості» (Л.Любарська, 2000).

Зважаючи на характер, форму та місце проведення ігрової діяльності, ігри поділяють на творчі ігри, які є сюжетно-рольовими, драматичними, імпровізованими та ігри за правилами, які є дидактичними, пізнавальними, спортивними тощо.

На уроках з образотворчого мистецтва учням пропонуються творчі ігри та ігри за правилами. Запропоновані казкові та ігрові ситуації обігруються як учителем, так і казковими персонажами, які є помічниками та персонажами казок та мультфільмів або ляльками та ін.

Педагогічно доцільним робити вибір казкових персонажів для проведення уроку за кількісним показником, з відповідним художнім призначенням та естетичним зовнішнім виглядом. Можливим є виготовлення казкових героїв самостійно за допомогою художніх матеріалів. Призначення казкових персонажів в обіграванні навчального матеріалу досить тривалий період протягом семестру, навчального року, у виконанні своїх ролей з можливим внесенням при потребі змін у художні образи героїв.

Проведення уроків образотворчого мистецтва з казковими героями сприяють створенню сприятливої творчої атмосфери на кожному уроці. Знайомство учнів з цікавими захоплюючими історіями про пригоди персонажів у молодших школярів виявляється інтерес, бажання виконувати ігрові завдання та ситуації, сміливість у подоланні психологічних бар'єрів, що пов'язуються з новими завданнями, цікавим оточенням під час взаємодії у діяльності.

Під час ігрової діяльності казкові персонажі на уроках образотворчого мистецтва залучаються разом з учнями до різноманітної образотворчої діяльності, стимулюють уяву, фантазію та творчі прояви. Казковими персонажами доброзичливо підтримується та оцінюється результат художньої діяльності учнів у кінці уроку, що сприяє прояву активності у процесі створення творчих робіт.

На думку С.Коновець: «підсилення виховного ефекту ігор з казковими героями на уроках образотворчого мистецтва відчувається при використанні інших емоційних і стимулюючих форм, які сприяють швидкій організації учнів до роботи, а також переключають увагу школярів. Так, залучаються казкові персонажі разом із педагогом до проведення під час уроків образотворчого мистецтва фізкультхвилинок, гімнастики для очей і пальчиків тощо, які доцільно творчо представити у формі вправ фізичного розвантаження, з виголошенням спільно віршованих рядків під час виконання вправ» (С.Коновець, 2000).

На уроках образотворчого мистецтва досить емоційними та продуктивними є ігри, які передбачають серед учасників кілька груп дітей, з творчими змаганнями між командами або створенням творчої колективної композиції. Темі для творчої колективної композиції можуть бути: «У світі яскравих кольорів» «Змагання кольорів», «Художники та глядачі», «Знайомі кольорові картини» та ін.

Взаємодія молодших школярів у процесі ігрової діяльності спілкування є особливою для творчої діяльності, а цінність спілкування прослідковується

в яскравому прояві індивідуальності кожного учня, вихованням емоцій і почуттів, розумінням та осмисленням різних предметів і об'єктів навколишнього світу. Тому під час сприймання ігрового завдання діти можуть удосконалювати свої емоції, чутливість, прояв інтелектуальних і пізнавальних можливостей.

На уроках образотворчого мистецтва вагоме місце займає творча діяльність, яка характеризується відношенням до діяльності з проявами інтересів і цікавості, свідомості у відкритті захоплюючих моментів, розумінні користі та необхідності у творчій діяльності, коли діяльність є основною формою виявлення творчих якостей і здібностей учнями.

У змісті колективної творчої роботи на уроках за умов її ефективної організації присутня максимальна можливість у реалізації творчих здібностей учнями початкових класів. Також, школярі працюють самостійно у процесі колективної діяльності, відчують власну оригінальність та вплив діяльності інших учнів.

Важливим є сприяння зацікавленості учнів участю у колективній творчій роботі, бо є більше можливостей для гармонійного розвитку на уроках образотворчого мистецтва в різних видах практичної діяльності.

У працях Л.Любарської відзначається: «образотворча діяльність у колективній формі здійснюється за сприятливих умов, в яких здійснюється вільне самовираження різних за індивідуальними особливостями школярів при обранні найбільш комфортного комунікативного режиму. Комунікативна функція творів мистецтва є особливо актуальною в сучасних умовах і важливою для дітей молодшого шкільного віку» (Л.Любарська, 2000).

Під час створення колективних творчих робіт відзначається можливість у відновленні емоційної рівноваги молодших школярів, допомозі замкненим, невпевненим учням, їх самореалізації та самовдосконаленню. Особливостями колективних образотворчих завдань є конкретні якості кожного учня, серед яких можна виділити ерудицію, вольові риси, кмітливість, образне мислення, терпіння, комунікативність та ін.

У спільній творчій пошуковій діяльності необхідними є різні задуми, бо колективна образотворча діяльність відзначається можливостями у досить глибокому розкритті учнями найбільш значущими індивідуальними властивостями та рисами.

С.Коновець наголошує: «зміст образотворчих колективних робіт на уроках з образотворчого мистецтва є особливо ефективним і емоційно привабливим, оскільки при використанні дидактичних ігор та ігрових ситуацій відбувається успішна реалізація навчальних завдань з розвитку емоцій і почуттів школярів, їхніх пізнавальних інтересів і творчих здібностей. Колективна робота під час образотворчої діяльності допомагає позбавити учнів побоювань і негативних переживань за результати виконання роботи та створити відчуття задоволення та успішності» (С.Коновець, 2000).

Для колективної творчої роботи треба здобутий учнями досвід з образотворчого мистецтва втілити у зображення завдяки відповідним знанням, умінням і навичкам в практичній роботі. Також, школярам пропонується дидактична гра про майстрів, які мають прикрасити місто зі створенням колективної роботи «Кольорова краса осені».

Учитель готує аркуш паперу або картону великого формату та розміщується в класі. Доцільно провести обговорення задуму та завдань практичної роботи, здійснити вибір основних засобів виразності під час створення творчої композиції.

За дослідженнями С.Коновець: «під час образотворчої колективної діяльності можна дотримуватися чіткої структури за зразками прийнятими в мистецтві: виникнення конкретної проблеми, окреслення певного завдання, підготовка до його втілення, формування власного задуму, втілення цього задуму, його перевірка та за потребою доопрацювання, при умові врахування вікових особливостей учнів початкових класів» (С.Коновець, 2000).

Доцільним є краще сприяння учням у можливостях визначення самостійної готової композиції з демонструванням художніх творів подібних за задумом до тематики та послідовного створення зображення.

Задум втілюється досить невимушено, у сприятливих умовах для творчості, з проявом уяви учнями, що створює елементи колективної роботи. Розподіл початкових дій допомагає найбільш вправним учням komponувати готову композицію завдяки різним художнім матеріалам і технікам. Протягом уроку школярі мають можливість підходити до колективної роботи, малювати, ліпити, вирізати, клеїти, домальовувати деталі у зображенні, вносити корективи, які вважають необхідними.

Учитель відіграє роль спостерігаючи за образотворчою діяльністю учнів, має можливість корегувати їхні дії, підтримувати позитивний емоційний комфорт, налаштованість дітей на уроці. Для виконання та завершення колективного творчого завдання необхідною є участь усього колективу учнів.

У підсумку колективної роботи виокремлюється ритм кольорів, різноманітні силуети та лінії у зображеннях природи, заповнення площини готовим зображенням, привабливішою стає на вигляд завершена робота, яка викликає певні художні образи в природі та емоційне захоплення ними. Під час сприймання учнями результату колективною роботою прослідковується відчуття задоволення учасниками роботи, проявом творчих зусиль і радості від колективної творчості.

За поглядами Л.Масол: «на уроках мистецтва виокремлюються досить багато різних способів для активізації образотворчої діяльності учнів, однак, головним залишається завдання, коли процес творчості повинен містити відчуття задоволення для школярів та їхнього оточення, а це є найважливішою естетичною цінністю» (Л.Масол, 2006).

Цікавим методом роботи з учнями є імпровізаційний метод, який є в основі імпровізаційної природи та емоційного характеру творчості учнів. З початку навчання потрібно стимулювати школярів до виконання художніх образів у роботі без контурів одразу пензлями, крейдою, олівцями, тушшю та ін.

Перевага імпровізаційного методу на уроках образотворчого мистецтва у художньому розвитку учнів у:

- збереженні активності та безпосередності під час образотворчої діяльності;
- розвитку культури під час створення зображення, вільного вираження задумів, дрібної моторики;
- недопущенні помилок, заохоченні до сміливості у практичній діяльності, розвитку пропорцій, характерних ознак форми, емоційного та цілісного сприйняття об'єктів дійсності;
- подоланні у малюнках дітей нерухомої форми у зображенні, наданні уваги детальному зображенню, вихованні сприймання, можливості узагальнювати художні образи;
- полегшенні створення композицій в заповненні площини.

Універсальним методом в естетичному сприйманні творів образотворчого мистецтва є метод ігрових форм, коли школярі яскравіше та емоційніше сприймають навколишній світ, глибше співпереживають та міцніше запам'ятовують дійсність.

Цікавою для учнів є дидактична гра «Художники та глядачі», коли у грі треба пояснити важливість освіченості, ерудованості та чуйності в оцінюванні краси в природі.

На думку І.Калінченко: «вказаний спосіб активізації спостережливості більш дієвий та заохочує молодших школярів до діяльності. Також застосування ігрових ситуацій надають можливість швидко та зрозуміло для учнів створити потрібну атмосферу під час сприймання художніх творів. При використанні в дидактичних іграх візуальних наочних посібників можна доповнити прослуховуванням літературних творів, оповідань, казок, музичних творів» (І.Калінченко, 2012).

Використання методів, засобів і форм навчання, інтеграція різних видів мистецтв на уроках, усвідомленість у сприйманні сприяє зацікавленості та поглиблює вивчення образотворчого мистецтва, в якому формується

естетичність.

Вивчення естетичного сприймання об'єктів природи сприяє органічному введенню дітей у різноманітну ігрову діяльність. У цьому аспекті ефективні методи є потрібними для занурення школярів в певну ситуацію.

Зважаючи на активну рухову реакцію учнів у процесі сприймання творів образотворчого мистецтва, учитель може моделювати відповідну ігрову діяльність, в якій молодші школярі уподібнюються об'єктам на картині, діють в уявних умовах зображуваних подій. Захоплює учнів обігрування певної ролі об'єкта зображення за допомогою жестів, міміки, зміни голосу.

Учні використовують рухи, жести для цікавого та незвичного відтворення стану об'єктів природи, які нахиляються від вітру, засипані снігом листя дерев і кущів, захоплені птахами, які відлітають в теплі краї восени, хвилі моря перед штормом тощо. Така ігрова діяльність та імпровізація супроводжується мелодіями, літературними творами, відповідним оформленням у процесі створення емоційності, насиченості у сприйманні зображення на картині.

Під час відтворення учнями побачених об'єктів природи з пам'яті є своє зображення об'єктів і предметів, які не копіюються. В основі знаходиться активізація художніх уявлень молодших школярів про твори образотворчого мистецтва, які передають в образотворчій діяльності емоційний стан і відповідний настрій процесу сприймання об'єктів, колорит художніх творів тощо.

Формування вмінь і навичок сприймання та оцінювання художніх творів в ігровій діяльності відбувається при ознайомленні учнів з цікавими відомостями про образотворче мистецтво.

Нагромадження учнями словникового запасу з образотворчих понять і термінів відбуваються від самого початку навчання в початкових класах. Тому, потрібно допомагати дітям сміливіше висловлювати враження у процесі сприймання та впливу на усвідомлене ставлення школярів до специфічного вивчення змісту образотворчого мистецтва та практичної діяльності.

Нові терміни та слова можуть швидше запам'ятовуватися учнями у вигляді розміщення їх на слайдах вчителем, записами на дошці та одночасно вивчаються з художніми творами, малюнками та зображеннями. Молодші школярі потребують чіткого та доступного повідомлення нових понять і термінів, знаходження відповідних слів, які зрозумілі учням і відповідають вимогам опанування образотворчої грамоти.

Бесіда вчителя про твори образотворчого мистецтва виявляє власну творчість, уяву та фантазію, а повідомлення та визначення понять є чітко усвідомленими дітьми.

Під час подання нової інформації про колір як засіб виразності, художні техніки та матеріали, особливості втілення задуму у зображенні, естетичну та художню цінності образотворчого мистецтва можна використовувати словник понять і термінів, до якого можна разом з учнями придумати назву «Світ кольорів», «Веселкова абетка», «Краса кольорів», «Словник чарівної краси» тощо.

Вказане сприятиме молодшим школярам у більш сміливому здійсненні оцінки та висловлюванні особистих думок та вражень від сприйняття навколишньої дійсності, впливає на естетичну спрямованість та якість сприймання, оцінювання у процесі образотворчої діяльності.

С.Коновець наголошує: «разом з використанням ігрових методів потрібно пропонувати школярам заповнювати власні словники або щоденники з образотворчого мистецтва, де можна розміщувати репродукції різноманітних за видами та жанрами художніх творів, листівки на певну тему, ескізи та замальовки, письмові думки та враження від екскурсій, відвідування художніх музеїв та виставкових залів, проведення бесід з майстрами тощо» (С.Коновець, 2000, с.46).

Під час вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва з першокласниками пропонуються ігрові форми навчання, серед яких гра «Відгадай колір». Гра актуалізує опорні знання учнів, зацікавлює їх, розвиває вміння спілкуватися та взаємодіяти з учителем та однокласниками, мобілізує

естетичне сприймання художніх творів, емоційно пожвавлює освітній процес.

Учні мають відповідно до словесної характеристики вчителя відгадати, назвати та інколи практично отримати на палітрі потрібний колір. Наприклад, колір, про який іде мова – не червоний і не жовтий, хоча схожий як на перший, так і на другий. Цей світлий яскравий колір нагадує нам про теплі сонячні промені. Нам подобається ласувати смачними та запашними плодами, що у своїй назві мають згадку про цей колір (помаранчевий або оранжевий).

Колір, який треба відгадати зустрічається в багатьох місцях та особливо в лісах, полях, садах і парках. Майже на всіх рослинах ми спостерігаємо ознаки цього кольору – темніші або світліші. Цей колір – колір листя та трави влітку (зелений).

У дидактичній грі «Веселка» пропонуються завдання, які виконуються кожним учнем окремо. Її зміст має творче спрямування і полягає в тому, що школярам слід самостійно протягом визначеного часу зібрати колекцію з різних матеріалів – стрічок, кольорового паперу, квітів, листочків, пір'я, тканини тощо, добираючи їх за всіма кольорами веселки. Потім правильно згрупувати їх на нейтральному фоні площини в послідовності розташування кольорів у природній веселці.

Емоційними та продуктивними для молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорів є колективні ігри «Художники та глядачі», «У світі кольорів», «Змагання кольорових плям» та ін., в яких беруть участь декілька груп учнів, які творчо змагаються між собою або вчитель грає з усіма учасниками гри.

Під час демонстрування для першокласників картини видатної української художниці Катерини Білокур «Квіти за тином» формуються в учнів уявлення про красу природи та доцільність її зображення художником. З кожним роком навчання мета сприяє розширенню знань у виражальних засобах живопису, розвитку вмінь бачити колорит в картині та його зв'язок з відтворенням певного настрою, стимулювання оцінної діяльності та самостійної образотворчості школярів.

Вивчення різноманітності палітри кольорів молодшими школярами можливе завдяки дидактичним іграм, практичним вправам-завданням і колективним іграм.

У колективній грі «Колірне коло друзів» учителем розкладаються на столі картки кольоровим боком донизу, один бік яких забарвлений у жовтий, синій, червоний кольори. Учні витягають по картці та утворюють коло.

Ведучий стає в центр кола із зав'язаними очима. Він крутиться, учасники хором промовляє: «Три чарівні кольори – обери один для гри!»

Учень, на кого вказує ведучий, приєднується до нього у центрі кола. Разом вони показують усім свої картки. Решта учнів мають сказати, який колір вийде, якщо змішати кольори показаних карток.

Учень, який назве предмет, забарвлений у цей колір, здобуває картку цього кольору. Ведучий повертається в коло, а той, кого обрали, стає ведучим, і гра повторюється. Перемагає той, хто набере якнайбільше карток.

Відзначаються доцільністю на уроках образотворчого мистецтва вправи та завдання для роботи з кольорами.

1. Учням пропонується протягом хвилини дивитися на різнокольорові картки з метою вивчити кольори, привчити очі до сприйняття різноколірності. Учитель пропонує придивитися до кольорів, доторкнутися до них, розкласти у будь-якому порядку.

2. Треба розкласти картки в довільному порядку, подивитися на них. Взяти той колір, який дітям сьогодні найбільше подобається, з яким хочеться подружитись, побути з ним довше.

3. Швидке схоплення карток із зображенням цифр на кольоровому тлі. Діти протягом кількох секунд дивляться на картку і потім записують, які цифри запам'ятали.

Краще запам'ятовуються ті цифри, які записані улюбленими кольорами учнів або кольорами, що відповідають дню, в який проводилася ігрова вправа.

4. Графічна вправа з кольоровими олівцями, фломастерами, завдяки яким учні за кілька хвилин мають зробити довільний малюнок. Це можуть

бути просто лінії, кульки, сніжинки, квіти та ін. Такі «хвилинки-кольоринки» заспокоюють дитину, дають змогу відпочити, поповнити організм позитивними емоціями.

5. Щодня вчитель вивішує на дошці аркуш паперу такого кольору, який сьогодні день. Діти мимоволі сприймають колір і працюють з ним.

6. Школярі слухають музику і беруть у руки картку того кольору, в який вони цю музику хочуть «зафарбувати». Музика має свій колір, тому діти в цьому впевнені і можуть довести свої переконання. Таку музичну паузу для відпочинку можна проводити на уроках почергово з фізкультхвилинками.

7. Учитель пропонує учням узяти в руки кольорову картку, кілька секунд її роздивлятися, а потім заплющити очі і в уяві зберегти цей колір, поступово уявити його в природі.

Через хвилину розплющити очі і дати відповідь на такі запитання: Кому вдалося уявити весь світ зеленим? Кому частково це вдалося? Кому заважали інші кольори? Які саме? Хто не зміг побачити із заплющеними очима зелень світу?

Діти із заплющеними очима бачать усе веселкове розмаїття довкілля. Сприймати світ у кольорі – це радість, позитивні емоції, добра енергія сили, здоров'я та успіху.

Серед масових форм діяльності з вивчення кольорів молодшими школярами доцільними є проведення виставок, тематичних конкурсів, вікторин, ранкових зустрічей, свят і фестивалів. Організація та проведення вказаних форм переважно здійснюється найбільш активними та творчо обдарованими учнями.

Таким чином, учителі в організації ігрової діяльності молодших школярів повинні використовувати форми, методи, та засоби навчання, враховувати особливості сприймання та оцінювання художніх творів, здійснювати творчий підхід в естетичному сприйманні кольорів в природі, обирати такі способи діяльності, які і відповідатимуть навчально-виховній меті.

Висновки до другого розділу

Результати експериментального етапу дослідження визначають, що ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва змінюється залежно від тематики та поставленої мети уроку, має вагомий вплив на навчальну діяльність учнів початкових класів. У змісті ігрової діяльності пов'язується бажання та інтерес, які розвивають мотиваційну та емоційно-ціннісну сфери, вирішують навчально-виховні завдання.

Серед педагогічних умов організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорознавства відзначимо:

- визначення вікової чутливості та особливостей сприймання кольорів молодшими школярами в організації ігрової діяльності;
- включення дидактичних ігор з вивчення кольорів у структуру уроку з образотворчого мистецтва;
- закріплення навчального матеріалу з кольорознавства у змісті ігор у практичній образотворчій діяльності;
- організація сприятливого комфорту в іграх для творчого самовиявлення учнів.

Завданнями організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства відзначається можливість у створенні таких умов, які допоможуть у здатності свідомо усвідомлювати навколишню дійсність та відтворювати її в художніх образах зображень.

Необхідно активно розвивати спостережливість, зорову пам'ять, інтелектуальні зусилля, образне мислення, творчу уяву. Ці якості надають школярам здатність до сприймання краси в природі, до милування та

захоплення докiллям, надання естетичної оцiнки та успішного самовдосконалення учнів в образотворчiй дiяльностi.

Органiзацiя iгрової дiяльностi молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесi вивчення кольорознавства має цiлiсний пiдхiд з урахуванням вiкової чутливостi та специфiки образотворчої дiяльностi, визначення необхідних знань, уявлень, практичних умiнь, здiйснення емоцiйної спрямованостi на творчу самореалiзацiю.

Вагомими в органiзацiї iгрової дiяльностi молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесi вивчення кольорознавства є рiзноманiтнi iгровi форми та методи навчання. Масовими формами роботи з органiзацiї iгрової дiяльностi учнів з вивчення кольорознавства можуть бути тематичнi конкурси, виставки дитячих практичних робiт, вiкторини, свята та фестивалi.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблеми організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорознавства дозволяє зробити висновки.

1. Проаналізовано характерні особливості ігрової діяльності у наукових джерелах, в яких гра є формою активності учнів та творчого відображення художніх образів навколишньої дійсності, має суспільний характер і зміни в умовах життєдіяльності. Ознаками ігор є способи, які використовуються в іграх. Зміст ігор розширює та збагачує знання, виробляє практичні вміння та навички.

У дослідженнях ігрова діяльність розглядається як провідна в молодшому шкільному віці. Основна властивість ігор у задоволення потреб і прагнень молодших школярів до ігрової діяльності. В іграх знаходяться інші види діяльності, в іграх розвиваються психічні процеси.

2. Розкрито, що у навчанні вагому роль мають ігри як одного із засобів навчання. Навчальні можливості ігор зростають в органічному поєднанні з навчальною діяльністю. Ефективність зв'язку ігор з образотворчою діяльністю на уроках є безсумнівною. У змісті ігор закріплюються знання, уміння та навички з образотворчого мистецтва, активізуються пізнавальні інтереси та спостережливість молодших школярів, розвиваються пізнавальні можливості, творча уява та творчі здібності.

Ігрова діяльність може активізувати мисленнєві процеси, впливати на емоційно-почуттєву сфери, тренувати вольові зусилля, розвивати саморегуляцію учнів. Ігрова діяльність знімає емоційну напругу, запобіганню перевтому, знижує підвищену активність молодших школярів.

У процесі вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва реалізується творча спроможність учнів, що є одним з найголовніших та найважливіших завдань.

Для повноцінної реалізації творчої спроможності молодших школярів при вивченні кольорів необхідно зважати на:

- спеціально оснащений та естетично оформлений предметний кабінет для уроків образотворчим мистецтвом;
- достатню кількість методичних посібників і технічних засобів навчання, включаючи таблиці та атласи з кольорознавства;
- оптимальне забезпечення учнів необхідними для образотворчої діяльності художніми матеріалами та приладами;
- активне залучення молодших школярів до різноманітних колективних форм художньої творчості;
- систематична організація виставок дитячої художньої творчості.

3. Виявлено стан організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства, який засвідчує, що більшість учнів мають бажання у виконанні ігрових завдань з кольорознавства, прагнення обирати переваги ігор і можливості дізнатися нове та цікаве у грі з вивченні кольорів.

Проте, є не завжди систематичність в організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства, наявність учнів, які не бажають бути учасниками ігор, виявляють нецікавість до змісту ігрової діяльності, що потребує подальшого дослідження проблеми.

4. Обґрунтовано ефективність у систематичній організації ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва та визначено педагогічні умови організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства:

- визначення вікової чутливості та особливостей сприймання кольорів молодшими школярами в організації ігрової діяльності;
- включення дидактичних ігор з вивчення кольорів у структуру уроку з образотворчого мистецтва;

- закріплення навчального матеріалу з кольорознавства у змісті ігор у практичній образотворчій діяльності;
- організація сприятливого комфорту в іграх для творчого самовиявлення учнів.

Творчість учнів може проявлятися завдяки різноманітним методам і прийомам навчання, які використовуються вчителем при опануванні образотворчого мистецтва. У навчанні образотворчого мистецтва використовуються ігри з різноманітними ігровими завданнями в структурі уроку.

Організація ігрової діяльності зумовлюється особливостями виконання ігрових практичних завдань. Від правильного вибору та використання методів і прийомів вивчення кольорів залежить формування творчої активності молодших школярів на уроках.

Застосування різних методів, прийомів, засобів, форм навчання, усвідомлене сприймання об'єктів дійсності сприятиме більшій зацікавленості в організації ігрової діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адруховець, Л. (2004). Ігрова педагогіка. *Завуч, № 1*, 6-16.
2. Антонович, Є.А. (1996). Художньо-ігрова діяльність школярів на уроках образотворчого мистецтва. *Початкова школа, 1*, 13-15.
3. Антонович, Є. А. (1997). Художні техніки у школі: навч.-метод. посібник. Київ : ІЗМН, 312.
4. Артемова, Л. (2005). Вчись граючись. Тернопіль, 118.
5. Букатов, В. М. (2004). Педагогічні таїнства дидактичних ігор. К.: Ред. загальнопед. газ., 126.
6. Ватаманюк, Г. (2008). Інтелектуальна гра як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників та молодших школярів. *Початкова школа, 6*, 40–43.
7. Вишковський, І. (2004). Гра як метод активізації пізнавальної діяльності. *Психолог, 21-22*, 100-114.
8. Воробйова, С. (2002). Дидактичні ігри в процесі навчання. *Рідна школа, 5*, 46–49.
9. Ворона, М.О. (2000) Особливості вияву естетичних почуттів у дітей в ігровій діяльності. *Початкова школа, №4*, 64-66.
10. Галкін, С. (2005). Організація ігрової діяльності на уроці. *Завуч, 2*, 17-20.
11. Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. К.: Либідь, 375.
12. Гриб, Д. М. (2005). Гра у навчанні шестиліток. *Початкова школа, 2*, 54–56.
13. Данилова, Л. (2002). Розвивати образотворчу активність учнів засобами гри. *Рідна школа, 6*, 18-20.
14. Данилова, Л. (2002). Як розвивати пізнавальну активність учнів. *Рідна школа, 6*, 18.
15. Дейч, О. (2000). Ігрова діяльність у вихованні навичок образотворчої

діяльності молодших школярів. *Початкова школа*, 7, 37-38.

16. Державний стандарт початкової загальної освіти. (2018). *Початкова освіта*, 4, 3–31.

17. Дон, О. (2001). Дидактичні ігри в навчально-виховному процесі. *Шкільний світ*, 35, С. 2.

18. Дон, О. (2003). Про дидактичні ігри. *Завуч*, 23, 31-35.

19. Жорник, О. (2000). Використання дидактичних ігор у навчанні. *Рідна школа*, 4, 63-64.

20. Жорник, О. (2000). Формування пізнавальної активності учнів у процесі ігрової діяльності. *Рідна школа*, 3, 37.

21. Жижко, Т. (2002). Ігрові методи навчання – передумова інтелектуального розвитку особистості. *Рідна школа*, 6, 72-73.

22. Калініченко, О.В., Аристова, Л.С. (2018). Мистецтво: підручник. К.: Видавничий дім «Освіта», 128.

23. Калінченко, І. (2012). Значення дидактичних ігор для розвитку пізнавального інтересу. *Початкова освіта*, 17, 5.

24. Карабаєва, І. (2007). Уява народжується в грі. *Дошкільне виховання*, 10, 4-8.

25. Клименко, О. О. (1997). Розвиток учнів на уроках образотворчого мистецтва. *Нові технології навчання*, Вип. 19, 237–239.

26. Коберник, О. (2004) Активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів. *Рідна школа*, № 1, 55-80.

27. Коновець, С. В. (2000). Образотворче мистецтво в початковій школі. Метод. посібник. К.: Знання, 80.

28. Коновець, С. (1999). Образотворче мистецтво як засіб активізації дитячої творчості. *Мистецтво і освіта*, 3, 15–18.

29. Концепція Нової української школи. (2016). К., 40.

30. Копилов, С. (2006). Навіщо шестирічним потрібна гра? *Дошкільне виховання*, 9, 12-14.

31. Король, А. (2000). Традиційні та нетрадиційні методи навчання у

розвитку творчої особистості. *Рідна школа*, 12, 29-30.

32. Котирло, В. (2008). Психологія гри. *Дошкільне виховання*, 8, 3-8.

33. Котляр, В. П. (2006). Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей. К.: Кондор, 200.

34. Кудикіна, Н. В. (2009). Педагогічні умови забезпечення успішної ігрової діяльності дітей. *Управління школою*, 25, 51-52.

35. Кудикіна, Н. В. (2007). Психолого-педагогічні засади ігрової діяльності дітей. К., 97-142.

36. Кукушин, В. (2011). Ігрові технології на уроках. *Відкритий урок*, 6, 3-10.

37. Любарська, Л. М. & Попелюхіна, Г. І. (1999). Навчальна проблема «Колір і фарби». *Початкова школа*, 12, 29–30.

38. Любарська, Л. М. (2000). Барви та фарби в образотворчій діяльності першокласників. *Початкова школа*, 6, 19–23.

39. Масол, Л. М. (2006). Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. К.: Промінь, 432.

40. Масол, Л. М. (2006). Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Харків: Вид-во «Ранок», 256.

41. Міщенко, О.В. (1997). Дидактичні ігри в навчальному процесі молодших школярів. *Сучасні проблеми розвитку теорії та методики ігор: матеріали наук.-практ. конф.* Львів, 65-66.

42. Нікітін, Б. (2007). Розвиваючі ігри. Тернопіль, 195 .

43. Новикова, С. (2007). Роль гри у навчанні і вихованні молодших школярів. *Початкова школа*, 9, 24.

44. Роговик, Л. (2010). Енергія навчального простору в психомоторних іграх. *Початкова школа*, 7, 21-25.

45. Савченко, О.Я. (2002). Дидактика початкової школи. К.: Абрис, 368.

46. Савченко, О. Я. (1997). Сучасний урок у початкових класах. К. : Магістр, 255.

47. Савчин, М. В. (2004). Педагогічна психологія. Дрогобич.

48. Салюк, А. (2008). Дидактичні ігри. *Початкова школа*, 3, 30-33.
49. Саяук, В. (2007). Історико-педагогічний аналіз використання гри у навчальному процесі. *Рідна школа*, 7, 50-52.
50. Скрипченко, О. В. (2005). Психічний розвиток учнів. К., 104.
51. Сухомлинський, В. О. (2012). Серце віддаю дітям. Київ: Акта, 564.
52. Сухомлинський, В. О. (1987). Школа і природа. Твори у 5 т. К. Т. 5. 549.
53. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. (2019). Керівник авторського колективу О.Я. Савченко. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/roboca-programa-mistectvo-oa-savcenko-1-2-klasi-160821.html>
54. Томашевський, В. (2000). Розвиток творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва. *Рідна школа*, 4, 48–50.
55. Ушинський, К.Д. (1995). Вибрані педагогічні твори: В 2–х т. К.: Рад. школа. Т.1.
56. Фіцула, М.М. (2002). Педагогіка. К.: Академія, 528.
57. Франковська, О. (2005). Ігрова педагогіка. Технологічний аспект. *Відкритий урок*, 21–22, 53-59.
58. Чернікова, Т. (2007). Ділова гра – психолого-педагогічний консиліум «Навчальна та міжособистісна взаємодія педагога та учнів». *Підручник для директора*, 9, 15-20.
59. Шестобуз, О. С. (2011). Кольорознавство: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 100.
60. Щербань, П. (1997). Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі. *Початкова школа*, 9, 18-20.
61. Щербань, П. (2005). Ситуаційно-ігрові методи навчання. Збірник наукових праць Полтавського педагогічного університету. Полтава. Вип.7. 105-113.
62. Юшкіна, О. (2013). Ігри та вправи до уроків в початковій школі. *Початкова школа*, 11, 39-40.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для учнів початкових класів «Ігрова діяльність на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів»

Мета: оцінка молодшими школярами ролі дидактичних ігор та ігрових ситуацій на уроках образотворчого мистецтва.

Учням надається бланк анкети, пропонується обрати один із варіантів відповідей.

1. Чи пропонує вчитель пограти у гру з вивчення кольорів на уроці образотворчого мистецтва?

а) так; б) інколи; в) ні.

2. Чи подобається тобі виконувати ігрові завдання з вивчення кольорів на уроці образотворчого мистецтва?

а) так; б) інколи; в) ні.

3. Коли вчитель пропонує гру про кольори на уроці образотворчого мистецтва ти:

а) завжди чекаєш і вирішуєш із захопленням;

б) інколи цікаво, в залежності від гри;

в) мені не цікаво грати.

4. Що ти робиш, коли дізнаєшся про щось нове про кольори під час гри на уроці образотворчого мистецтва?

а) обов'язково розповідаю іншим;

б) інколи є бажання поділитися;

в) ніколи не розповідаю.

5. Назви ігри з вивчення кольорів, які найбільше тобі подобаються на уроці образотворчого мистецтва.

а) навчальні;

б) сюжетно-рольові;

в) рухливі, імпровізаційні;

г) творчі.

Обробка отриманих даних:

переважна більшість відповідей «а», «г» свідчить про високий рівень ролі дидактичних ігор та ігрових ситуацій з вивчення кольорів на уроках образотворчого мистецтва;

відповідей «б» – про середній рівень;

відповідей «в» – про низький рівень.

Додаток Б

Анкета для вчителів початкової школи «Роль ігрової діяльності на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення кольорів»

Мета: визначення стану використання педагогами різноманітних ігор та ігрових ситуацій на уроках образотворчого мистецтва.

Педагогам надається анкета та пропонується обрати один із варіантів відповідей.

1. Чи потрібно використовувати ігри на уроках образотворчого мистецтва, коли вивчаються кольори?

а) так; б) інколи; в) ні.

2. Чи використовуєте Ви ігри на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів?

а) так; б) інколи; в) ні.

3. Чи подобається учням виконувати ігрові завдання на уроках образотворчого мистецтва?

а) так; б) інколи; в) ні.

4. Як поведуться учні під час виконання ігрових завдань на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів?

а) завжди чекають і вирішують із захопленням;

б) не завжди зацікавлені у грі;

в) їм взагалі не цікаво.

5. Вкажіть ігри, що найбільш доцільні на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів.

- а) дидактичні (навчальні);
- б) сюжетно-рольові;
- в) рухливі, імпровізаційні;
- г) творчі.

Обробка отриманих даних:

переважна більшість відповідей «а», «г» свідчить про високий рівень використання педагогами різноманітних ігор та ігрових ситуацій на уроках образотворчого мистецтва з вивчення кольорів;

відповідей «б» – про середній рівень;

відповідей «в» – про низький рівень.

Додаток В

Дидактичні ігри на уроках образотворчого мистецтва з вивчення
кольорів

«Кольорові слова»

Знайди листочки одного кольору, на яких написані склади та склади
слово.

гра

пис

льп

фі

ра

ар

хіте

ра

жи

ка

«Назви правильно колір»

Мета: виявити рівень сформованості сприймання і визначення кольору предметів.

Хід гри: на листку зображені предмети різні за кольором. Дитині потрібно відповісти на запитання «Якого кольору (яблуко, зірочка...)».

«Колір і почуття»

Виконують по одному учаснику з команди. Використовуючи по одному слову із кожного стовпчика таблиці, на великих аркушах, без олівця, за допомогою фарб та великого пензля, потрібно намалювати картину, яка виникне в уяві.

«Барви природи»

Учні отримують карточки із словами: ліс, поле, озеро, море, річка, гора, небо тощо. Художник шукає безліч кольорів і відтінків для написання пейзажу. Які кольори дарують йому ліс, поле, озеро, море, річка, гора, небо..?

Потім вчитель пропонує заплющити очі і під музику здійснити уявну подорож до лісу (поля, озера, моря, річки...).

Після цього кожен замальовує фарби природи, що виникли в його уяві у вигляді кольорових хвилястих ліній. За малюнками один одного учні відгадують, в якому уявному місці побували однокласники, і пояснюють свою думку.

Творче завдання: п'ять основних відтінків моря; друга – п'ять відтінків лісу; третя – четверта – неба. Діти розповідають, який настрій надає морю (лісу, полю, небу) певний відтінок, і коли його більше в тому чи іншому місці. Потім по групах діти зображають море (ліс, поле, небо) використовуючи відтінки про які йшла мова.

Із малюнків дітей складається колективна робота «Життя барв на землі». учні об'єднуються в групи.

«Так чи не так»

Мета : вчити дітей у композиції картини помічати помилку, порушення цілісного поєднання кольорів.

Хід гри: у композиції картини, виконаній у холодній гамі, вводиться яскравий колір (накладається клаптик паперу, що порушує цілісне поєднання кольорів). Діти повинні знайти помилку, визначити кольорову гаму і пояснити, чому стало негарно.

«Пори року»

Учні об'єднуються в групи по чотири особи. Кожна з груп отримує зображення пейзажу однієї з пір року. Не називаючи пору року, зображену в пейзажі, учні по черзі з кожної команди словесно описують кольори. Інші вгадують, яку пору року зобразив художник.

«Зberi відтінки»

Учитель пропонує учням: уважно роздивитися кольорові зображення предметів та назвати кольори і їх відтінки; вигадати назви для відтінків певного кольору так, щоб решта дітей легко його собі уявила.

Наприклад: колір перших березових листочків, колір неба під час дощу, колір пухнастих курчат тощо.

«Веселка»

Мета: закріпити знання основних кольорів веселки, та вчити утворювати райдугу послідовними кольорами.

Хід гри: діти діляться на групи за кількістю кольорів райдуги. Кожній дитині чіпляється на одяг стрічка одного з кольорів райдуги.

Вчитель пояснює, що всі вони разом – райдуга, а кожний окремо – краплинка води. Грає жвава музика дощу – крапельки бігають та грають. Музика змінюється – виходить сонечко – смужки райдуги збираються разом, шикуючись за кольорами у райдугу. У грі бере участь кожна група дітей по черзі.

«Палітра осені»

Мета: розвивати зорову пам'ять, формувати знання з кольорознавства: назви кольорів, які кольори слід змішувати, щоб отримати певний колір; удосконалювати навички роботи пензлем.

Матеріал: картки – завдання із вказівкою, які кольори треба змішати, щоб одержати третій, навпаки: є колір, потрібно визначити, які два кольори змішали, щоб одержати даний колір.

Кожен учень одержує картку – завдання, на якій він повинен виконати завдання:

1. Два прямокутники розфарбовані, наприклад, один жовтим, інший – коричневим кольором, між ними поставлений знак "+", а третій прямокутник залишається не розфарбованим. Учні змішують на палітрі два вказаних кольори, одержують третій і розфарбовують ним прямокутник.

2. Прямокутник розфарбований кольором початку осені, наприклад зеленувато – жовтим, поряд з ним – два прямокутники, з'єднанні знаком "+".

Примітка: Щоб зацікавити дітей. Можна створити ігрову ситуацію: дощем змило кольори з деяких осінніх листочків (замість прямокутників роздати зображення листків), пропонується учням оновити їх колір.

«Палітра пейзажу»

Обирається ведучий – «художник». Решта учнів отримують картки з назвами або зображеннями різних кольорів і відтінків. Ведучий – «художник», який вирішив написати пейзаж.

Учні по черзі називають свій колір або відтінок кольору та пояснюють, коли й де в природі його можна зустріти. Художник обирає тільки ті кольори та відтінки, що відповідають його задуму.

Коли всі кольори зібрано, учням пропонується відгадати, який пейзаж задумав написати «художник».

Гра «Відгадайте кольори»

І небо, і струмок, і пролісок у квітні – неначе очі мамині...(блакитні)

Пройшли дощі, і стало все казковим, і навіть кущ бузковий став ... (бузковим)

Достигає колосок і підкручує вусок. Із зернятка хліб росте, бо зернятко ... (золоте)

Наш білесенький Мурко потягнувсь за пиріжком. Довелось у попіл впасти – вже наш котик ... (попелястий)

Ось квадратик на квадраті, бо штанці мої ... (картаті)

Для ворони є забава – походжає, наче пава. Бо купили тій вороні чобітки, як жар ... (червоні)

Сивий лис казав синку: – Слухай загадку таку: Був колись я молодий і такий, як ти, ... (рудий)

Виправ іграшку я з милом, став мій зайчик зовсім ... (білим)

У сестрички гарна кофта. Мов кульбаба, кофта ... (жовта)

Виступають коні в парі – не коричневі, а ... (карі)

А якої ж зебри масті? Чорно-білі? Ні, ... (смугасті)

Ми засмагли на лимані, стали щоки в нас ... (рум'яні)

В лісі бачили поганку. Не чіпали цю панянку, щоб не трапилась біда, бо поганка ця ...(бліда)

«Склади палітру пір року»

Представники кожної команди почергово пропонують свої вірші про одну із пір року.

Суперники повинні підібрати різнокольорові кружальця і заповнити ромб відповідно їх пори року.

Весна – ніжно-зелені, блакитні, жовті.

Літо – всі яскраві, мальовничі кольори й відтінки.

Осінь – соковиті жовто-червоно-оранжеві (теплі).

Зима – блакитні, білі, сині, фіолетові (холодні).

Теплу і холодну кольорову гаму художники використовують не тільки при зображенні картин про природу (пейзажах), а й інших жанрах живопису. Наприклад, створюючи натюрморт і використовуючи при цьому відповідну кольорову гаму, художник формою, кольором передає красу речей.

Додаток В

Урок з образотворчого мистецтва з вивчення кольорів

Тема «Краса весни».

Мета: закріпити знання учнів про виражальні можливості кольору; ознайомити з елементарним поняттям гармонії споріднених кольорів; розвивати образне мислення, асоціативну пам'ять, відчуття кольору; виховувати охайність під час роботи; формувати естетичне сприйняття творів мистецтва.

Обладнання: підручник, папір для малювання, простий олівець, кольорові олівці, гумка, колірне коло, репродукції картин відомих художників.

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1. Створення сприятливого психологічного комфорту.

- Добрий день, діти!

Ось дзвінок сигнал подав для роботи час настав

Будемо всі ми працювати і цікаве, щось вивчати.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.

- На партах у вас повинні бути папір для малювання, простий олівець, кольорові олівці, гумка.

2. Актуалізація опорних знань.

2.1. Вступна бесіда

- Діти, які ви знаєте основні кольори? Назвіть їх.

- А як називаються кольори які утворюються шляхом змішування основних кольорів?

- Хто може навести приклади таких кольорів?

- Діти, а хто мені скаже, що таке композиція?

- Які ознаки приходу весни ви мені можете назвати?

- А які весняні квіти ви знаєте?

2.2. Створення проблемної ситуації

- Для того, щоб дізнатися якою буде тема нашого уроку послухайте уважно загадку.

Тепло стало надворі. Синє небо угорі. Сонце промінь шле землі,
Прилітають журавлі. Вже у лісі там і тут перші проліски цвітуть.
Кучерява, запашна в гості йде до нас ...(Весна)

- Правильно, це весна.

2.3. Оголошення теми та мотивація навчальної діяльності.

- Отже, сьогодні ми з вами будемо говорити про весну, про багатство кольорів і відтінків, які вона нам дарує. І тема наша сьогоднішнього уроку «Краса весни».

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Розповідь учителя.

У природі є безліч кольорів і відтінків. Значно більше, ніж може розпізнати людське око. І яких тільки фарб не приносить з собою весна! Різнокольоровими стають дерева й кущі. Художники кажуть, що ця різнобарвність природи дуже гармонійна. Що ж таке гармонія?

Гармонія – це узгодженість, поєднання кольорів.

Роботи, засновані на гармонії кольорів, завжди справляють на глядачів приємне враження. Сьогодні ми поговоримо про гармонію споріднених кольорів, тобто кольорів, які розташовані поруч з іншими кольорами у колірному колі.

- Ось погляньте на дошку і подивіться, як виглядає колірне коло. «Батьками» всіх кольорів є червоний, жовтий і синій, тобто основні кольори. У кожного з них є споріднені, наближені кольори.

- Як ви розумієте слово споріднений?

- Ми вже визначили з вами значення слова споріднений, а тепер дізнаємося, що таке споріднені кольори?

- Погляньте ще раз на дошку – споріднені кольори в червоного кольору (помаранчевий, фіолетовий), синього (зелений, блакитний), жовтого (зелений, помаранчевий).

Гармонійне поєднання кольорів отримують із відтінків, розташованих близько один від одного у колірному колі. При змішуванні основного кольору з похідними утворюються кольорові відтінки. Наприклад: поєднання червоного з помаранчевим утворює червоно-помаранчевий колір, а поєднання зеленого і жовтого – жовто-зелений.

3.2. Робота з додатковою наочністю.

- Погляньте на зображення на дошці. Яку пору року зображено?

- Ось погляньте, будь ласка, на першу картину. Що на ній зображено?

- Які почуття викликає у вас ця картина?

- А тепер погляньте, будь ласка, на наступні дві картини. Що зображено на першій картині?

- А що зображено на другій картині?

- Яка з цих двох картин вам більше подобається? Чому?

3.2. *1 Фізкультхвилинка*

3.3 *Робота з підручником.*

- Учні, відкрийте свої підручники на сторінці 86.

- Подивіться, будь ласка, на картину. Які ознаки весни зобразив художник? Які почуття у вас викликає ця картина?

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльність учнів.

4.1 *Поетапне зображення композиції вчителем з поясненням.*

Сядьте рівно і уважно слухайте, що вам потрібно робити.

- Сьогодні ми з вами спробуємо намалювати весняну галявину, на якій намагатимемося відобразити всю гармонію весняних кольорів, ми зображатимемо весняні квіти, дерева, ясне голубе небо і сяюче сонечко.

1) Спочатку аркуш паперу розміщуємо горизонтально. Тепер потрібно визначити лінію горизонту і місце розміщення елементів малюнку на аркуші паперу, а саме в центрі композиції – підсніжники, на дальньому плані дерева.

2) Спочатку малюємо стебла і квіти. Малюнок виконуємо легкими лініями.

3) Потім малюємо пелюстки і листочки підсніжника. У верхній частині аркуша зображаємо хмаринки.

4) На наступному етапі ми детально промальовуємо форму підсніжника. За хмаринками, ми малюємо сонечко.

5) Після того як ви нанесете контури елементів малюнка, потрібно їх розфарбувати кольоровими олівцями.

Ви можете дивитися на мій малюнок або придумати і додати якісь свої елементи. Потрібно пам'ятати, що ті елементи малюнку, які заходяться на передньому плані – у нашому випадку це підсніжники, значно більшого розміру, ніж ті, які розміщені на дальньому плані.

4.2. Практична робота учнів.

4.2.1 Фізкультхвилинка (пальчикова гімнастика)

4.3. Індивідуальна допомога окремим учням.

-А тепер сідаємо і починаємо працювати, якщо в когось виникнуть запитання – підніміть руку, я підійду і допоможу.

4.4. Оцінювання, коментування, виставка найкращих робіт.

- Усі закінчили свою роботу, відклали олівці і уважно слухаєте мене. Прошу перший ряд показати свої роботи другому і третьому, другий ряд, покажіть роботи першому і третьому, третій – першому та другому.

- Молодці, а зараз ті діти, які отримали кольорові квіточки, вийдіть до дошки зі своїми роботами. Це найкращі роботи, ви дуже добре впорались із завданням, у ваших роботах дотримана техніка виконання, вони охайні, а також кожен з вас вніс у свій малюнок частинку власної творчості.

- Всі інші хто отримав білі квіточки не засмучуйтеся, у вас також хороші роботи, але вам потрібно більше старатися, бути уважнішими та охайнішими, і у вас обов'язково на наступний раз все вийде.

- А ті, хто не встиг виконати свої роботи, завершіть їх вдома.

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда.

- Яка була тема сьогоднішнього уроку?
- Які кольори називають спорідненими?
- Що таке гармонія?
- Що ми сьогодні зображували на уроці?
- Які кольори ми використовували?

5.2 Прибирання робочих місць

- Молодці! Приберіть, будь ласка, свої робочі місця.

5.3 Домашнє завдання

- Завершіть роботи, хто не встиг цього зробити.